

42. Keskiviikkona 1 päivänä syyskuuta 1999

kello 14.20

Päiväjärjestys

Lähetekeskustelu

Ilmoituksia

5) Hallituksen esitys laiksi poliisilain muuttamisesta 1233

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 34/1999 vp

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2000 1230

6) Hallituksen esitys rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten uudistamiseksi 1253

Hallituksen esitys HE 40/1999 vp

Hallituksen esitys HE 27/1999 vp

Kolmas käsittely

2) Hallituksen esitys laiksi Espoon Keilaniemessä ja Lintuvaarassa sijaitsevien maa-alueiden myymisestä Espoon kaupungille 1233

7) Hallituksen esitys laiksi arvonlisäverolain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys HE 28/1999 vp

Hallituksen esitys HE 20/1999 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 2/1999 vp

8) Hallituksen esitys laiksi kuntien yleisestä kalleusluokituksesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta ”

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 29/1999 vp

3) Hallituksen esitys laiksi alkoholilain 85 §:n muuttamisesta ”

9) Hallituksen esitys laiksi eläinlääkärinammatin harjoittamisesta ”

Hallituksen esitys HE 16/1999 vp
Lakivaliokunnan mietintö LaVM 1/1999 vp

Hallituksen esitys HE 30/1999 vp

4) Hallituksen esitys laeiksi perusopetuslain 49 §:n ja eräistä opetusalan eläkejärjestelyistä annetun lain 15 §:n muuttamisesta ”

10) Laki työllisyyslain 18 §:n muuttamisesta ”

Lakialoite LA 56/1999 vp (Kimmo Kiljunen /sd ym.)

Hallituksen esitys HE 25/1999 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 4/1999 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuuto

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon.

Täysistunnon kuluessa ilmoitetaan ed. Ranta.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2000

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 40/1999 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Valtiovarainministeri **Niinistö:** Arvoisa puhemies! Pääministeri Lipposen toinen hallitus on jättänyt eduskunnalle ensimmäisen budjettiehdotuksensa, josta voisi ensiksi sanoa, että se noudattaa vanhaa linjaa. Budjetin keskeisenä sanomana on vakaus ja edelleenkin tulevaisuudenuskon ylläpitäminen ja vahvistaminen. Hallitus on nähnyt, että niin taloudellisen kuin muunkin hyvän tulevaisuuden kannalta juuri tulevaisuudenusko, se, miten suomalaiset tulevaisuuteensa suhtautuvat, on tuiki tärkeä asia.

Kun jatketaan vanhaa talouspolitiikan linjaa, siihen on omat syynsä. Tyydyn tässä kertomaan, että tänään on Standard & Poor's -niminen luottoluokituslaitos päättänyt parantaa Suomen luottokelpoisuutta. Me alamme nyt kaikissa kerhoissa olla maksimiarvosanoissa. Se ei ole tapahtunut aiheutta. Suomen talouspolitiikka on ollut luottamusta herättävää.

Toiseksi budjettiesitystä voisi kutsua uuden ajan aluksi. Tämä on velaton budjetti, ylijäämäinen budjetti kaikin mittarein mitattuna. Tuo 6 miljardin markan ylijäämä, joka on tarkoitus käyttää velan lyhennykseen on syntynyt sillä tavoin puhtaasti ja neutraalisti, että budjettitekniikalla siihen ei ole vaikutettu. Niinpä ylijäämä on todellakin kansantalouden tilinpidon kassavirran — minkä tahansa mittarin — mukaan todellinen.

Kuten totesin, ylijäämä on tarkoitettu käytet-

täväksi velan lyhennykseen. Ymmärrän hyvin, että joidenkin mielestä 420 miljardin markan velassa 6 miljardin lyhennys ei kovin paljoa tunnu. Tässä on suunta nyt tärkeintä. Toisaalta meidän on ymmärrettävä myös se, että huolimatta varsin hyvästä taloushistoriasta viimeisen viiden vuoden aikana ja huolimatta varsin hyvistä tulevaisuudennäkymistä on syytä myös aina pitää mielessä, ettei maailma näin hyvin välttämättä aina asetu. Silloin meidän on luotava mahdollisuuksia vastata myös huonompiin päiviin ja se tapahtuu luomalla velanottovaraa, jos sellaiseen joskus jouduttaisiin päätyämään.

Esitettyihin lukuihin on päädytty normaalin valtiovarainministeriön arviointiperiaatteen mukaan lähinnä tulopuolella. Olemme jälleen harastaneet varovaisuusperiaatetta. Nythän kesän mittaan on valtiontilintarkastajien kertomuksen johdosta aika lailla keskusteltu siitä, miten tuo arviointi tapahtuu. On varmaan totta, että alkuvuosikymmenellä kovasti hyppelivät taloudelliset olosuhteet aiheuttivat suuriakin arviointivirheitä, mutta jos palataan juuri tähän päivään, niin haluan muistuttaa, arvoisat kansanedustajat — erityisesti oppositio — teitä siitä, että vuosi sitten pitkin syksyä olin teidän kanssanne vaikeuksissa, kun väititte, että me olemme valtiovarainministeriössä tahallamme tai ainakin tuottamuksellisesti yliarvioineet tulevaisuuden, maalanneet kauniimpaa kuvaa kuin mikä todellisuus olisi oleva. (Ed. Pekkarisen välihuuto) — Tästähän me keskustelimme erityisesti, ed. Pekkarinen, teidän kanssanne pitkin syksyä. En ole aivan varma, oletteko nyt kevään mittaan liittyneet siihen kuoroon, joka kertoo, että valtiovarainministeriö pimittää tuloja. — Nyt meitä moititaan siitä, että olemmekin olleet viime syksynä ylipessimistisiä. Luulen, että kun tästä kriittistä hakee keskiarvon, on aivan oikeassa ja kaiken lisäksi aivan samaa mieltä kuin valtiovarainministeriössä on oltu.

On myös syntynyt yleisempää keskustelua siitä, mitä virkaa tällaisella kehysbudjetoinnilla on. Tämäkin budjetti perustuu keväällä varsin yksityiskohtaisesti käsiteltyihin kehyksiin. Minusta on aivan selvää, että kehykset ovat tulleet jäädäkseen. Tulevaisuudessa on syytä nimenomaan kehittää tätä kehysbudjettimenettelyä.

Olemme kovin vähän täällä yleensä puhuneet kehysvaiheesta. Minusta olisi toivottavaa, että mietimme yhdessä, miten ensi keväänä jo saisimme vilkkaan keskustelun käyntiin juuri siinä vaiheessa, kun hallitus tekee kehysratkaisujaan, ja myöskin siinä vaiheessa, kun tilinpäätös kuluval-

ta vuodelta tulee. On jotenkin erikoislaatuista, että budjetti, ennakosuunnitelma, herättää aina huikaa mielenkiintoa, mutta tilinpäätös — se, mitä todella tapahtui — tahtoo mennä vähän niin kuin sivuseikkana. Luulen, että tuolla yksityisellä sektorilla joudutaan toimimaan täysin päinvastoin. Myöskin kehyskeskustelu on jäänyt valitettavan ohueksi.

Arvoisat edustajat! Esillä olevaa budjettiehdotusta voitaisiin kutsua myös turvallisen tulevaisuuden budjetiksi. Tässä on tarkoitus varautua tulevaisuuteen. Koulutus ja t&k-panostus ovat edelleen painopistealueina. Tulevaisuuden rakentamista on myöskin se, että valtion eläkejärjestelmään jätetään nyt suhteellisesti huomattavasti enemmän rahaa kuin aikaisemmin, sitä ei enää samassa mitassa siirretä budjetin katteeksi, ja tarkoituksena on tietysti varautua myöskin valtion puolella siihen, että eläkkeet voidaan maksaa silloin, kun maksun aika tulee, siis rahastoida.

Turvallisuutta erityisesti tässä budjetissa edustaa selkeä lisäpainotus niin poliisin kuin puolustusvoimienkin määrärahoihin, puolustusvoimien sillä tavoin kuin edellinen eduskunta on hyväksymässään selonteossa lausunut.

Budjetin menojen loppusumma on hivenen alle 193 miljardia markkaa. Hallitusohjelman mukaanhan oli tarkoituksena, että menot pidettäisiin tämän vuoden tasolla hallituskauden ajan. Näyttää siltä, että jatkuvuutena siihen onkin erinomaiset mahdollisuudet. Nyt tulee kielämättä pieni hyppy, mutta sekin selitys löytyy budjettikirjasta. Käy nimittäin niin, että sellainen läpivirtausraha toisaalta Suomen jäsenmaksuina Euroopan unioniin, toisaalta palautuksina sieltä muun muassa maataloudelle, tämä raha kasvaa huomattavasti ja se kasvattaa myöskin menopuolta, vaikkakin lopputulos on tasapainossa osapuolleen tai hivenen parantaa maatalouden asemaa Suomessa. Mutta budjetin loppusummaa ja menojen loppusummaa, samalla myöskin tulojen loppusummaa, se kasvaa.

Budjettiin sisältyy selkeä finanssipolitiikan kiristys niin kuin aikaisempinakin vuosina. Eräs elementti ei vielä sillä tavoin näykyään. Se on valtion henkilöstölle tulevien palkankorotusten käsittely. Hallitushan on esittämässä, että kukin ministeriö hakee palkankorotusvaran toimintamenojensa sisältä, ja tästä on budjettiriihessä myöskin päästy yksimielisyyteen.

Kun totesin, että tulevaisuus myös talouden puitteissa näyttää varsin hyvältä, on ehkä syytä

joillain sanoilla kuvata sitä globaalia ympäristöä, johon yhä enemmän olemme sidottuja. Viime syksynä erityisesti kolmannella, neljännellä vuosineljänneksellä levisi jonkin asteista levottomuutta, epävarmuuden tunnetta maailmantalouden suhteen. Nyt nuo pelot ovat olleet häivemään päin. Olemme kuitenkin edelleenkin ja yhä syvemmälle riippuvaisia siitä, mitä maailmantaloudessa tapahtuu. On esitettävissä kysymyksiä. Eräs kysymys on, jatkuuko Yhdysvalloissa talouskasvu tasapainoisena ja vakaana. Luulen, että kaikki ovat olleet yllättyneitä siitä, että näinkin pitkään on tuo tasapainoinen kasvu jatkunut. En kuitenkaan ennako, että tilanne olisi muuttumassa, mutta tässä on edelleenkin kysymysmerkki. Samoin joudutaan kysymään, onko se elpyminen, jota Japanissa tai Venäjällä on nähtävissä, jo vakiintunutta. Siinä toinen kysymysmerkki.

Euroalueen kohdalla on päädytty ehkä meidän omiin, parin vuoden takaisin keskusteluihimme verrattuna hivenen erikoislaatuiseen tilanteeseen. Silloinhan täällä kannettiin kovasti huolta siitä, että reuna-alueet jäävät kasvusta syrjään. Nyt on käynyt niin, että reuna-alueet euroalueella kasvavat voimakkaasti, mutta euroalueen keskus on jäänyt kasvusta vähän syrjään. Tilanne Saksassa ja Italiassa ei ole edennyt aivan odotetulla tavalla, mutta merkkejä elpymisestä noissa volyymiltaan varsin merkittävässä maissa on nähtävissä. Kun tuo elpyminen lähtee liikkeelle, se merkitsee sitä, että euroalueen talous kokonaisuudessaankin lähtee paremmin liikkeelle, ja se luo tietysti suomalaisille erinomaisia tulevaisuuden näkymiä.

Olemme nyt, kuten totesin, nähneet viisi vahvan kasvun vuotta. Keskiarvo viimeiseltä viideltä vuodelta on 4,5 prosentin vuosikasvu. Tällä hetkellä valtiovarainministeriö odottaa ja pysyy arviossaan, että kasvu tänä vuonna on hivenen alle 4 prosenttia ja että se pysyy suunnilleen samassa lukemassa ensi vuoden, 3,9 prosentissa, ja meidän varautumisemme on pitänyt myös sisällään sen, että kasvu mahdollisesti tuon jälkeen jossain määrin hidastuisi. Haluan tässäkin yhteydessä todeta sen, että meillä ei ole ollut mitään aihetta muuttaa niitä kasvuarvioita, jotka teimme jo silloin syksyllä — tosin niin, että niihin suhtauduttiin varsin kriittisesti — niitä ei ole ollut tarvis juurikaan muuttaa.

Arvoisat edustajat! En aio tässä käydä kovin paljon yksityiskohtiin, koska ne näkyvät kirjassa. Menopuolelta totean, niin kuin jo lausuin, että selvänä painopistealueena on tulevaisuus ja

turvallisuus. Ehkä jokin huomio kuntataloudesta ja valtion ja kuntien suhteesta kuitenkin on paikallaan. Siinä on pitkin viime kevättä puheltu, että kunnissa eletään syvissä vaikeuksissa. 4 miljardin markan yhteinen alijäämä, joka silloin oli arvioissa, vaikutti kyllä syvästi. Totuus on kuitenkin toisen näköinen. Nyt näyttää siltä, että kuntasektori on nousemassa ylijäämäiseksi, menestyy siis yli 4 miljardia markkaa paremmin yhteenlaskettuna kuin mitä vielä puoli vuotta sitten ounasteltiin.

Jos ajatellaan valtion ja kuntien tasetta tässä budjetissa, voidaan havaita, että tämä on 800 miljoonaa markkaa edullisempi kuntasektorille kuin tälle vuodelle annettu budjetti. Saldo siis muuttuu 800 miljoonaa markkaa kunnille edullisemmaksi. Tätä taustaa vasten on ehkä vähän vanhan kertausta, valitusvirren soittoa se, että valtio jatkuvasti olisi kuntia kiskomassa. Näinhän asianlaita ei ole. (Ed. Puiston välihuuto) — Aivan totta, ed. Puisto. Ehkä siitäkin joku sana. — Siellä kuntasektorin sisällä vallitsee kieltämättä tilanne, jossa jotkut kunnat eivät menesty ollenkaan keskiarvon mukaisesti, päinvastoin ovat vaipuneet melkoisiin vaikeuksiin. Tämän vuoksi harkinnanvaraista valtionapua on tarkoitus korottaa tässä budjetissa 70 miljoonalla markalla, joka on tuntuva lisäys. Mutta tässäkin kannattaa muistaa se, että ei minusta ainkaan mikään kunta voi rakentaa oloansa pysyvän harkinnanvaraisen avun varaan. Kyllä tällä harkinnanvaraisella on tarkoitus auttaa pahimman yli omille jaloilleen, ja jos niin on, että kuntasektorissa jotkut kunnat ikään kuin eläisivät tällaisen harkinnanvaraisen avun varassa tai rakentaisivat tulevaisuuttaan sen varaan, niin minusta se on täysi näyttö omasta elinkelvottomuudesta.

Ehkä sitten muutama sana tulopuolesta. Täällä onkin havaittu se seikka jo, että mitään merkittäviä veroratkaisuja tulopuolelle ei sisälly. Eduskunnalle tullaan antamaan tuloveroasteikkoa koskeva inflaatiotarkistus 1 prosentin verran. Muilta osin verosäännökset ovat osapuolleen ennalallaan niine pienine lisäyksineen, jotka hallitusohjelmassa jo on sovittu.

Tulopuolelle on merkitty myöskin yksityistämistuloja, myyntituloja jälleen se samat 2,5 miljardia markkaa, jota on työlukuna käytetty jo usean vuoden ajan. Lisäksi sitten tulopuolelle otetaan vanhoista ylijäämistä 1,5 miljardin markan siirto sen lainsäädännön perusteella, jonka eduskunta on kuluneen vuoden aikana hyväksynyt. Edelleenkin tätä ylijäämävarastoa jää kui-

tenkin tuntuvasti, elikkä sitä voidaan myöskin jatkossa käyttää budjettirahoitukseen.

Jos sitten ajatellaan työllisyystilannetta, me olemme olleet siinä mielessä erikoisessa vaiheessa, että huolimatta siitä, että työllisten määrä on voimakkaasti kasvanut jo usean vuoden ajan, työttömien määrä on osoittanut huomattavasti vähäisempää laskua. Tämähän on johtunut siitä, että työvoimaan on tullut lisää väkeä. Nyt alkaa näyttää siltä, että tämä kehitys olisi päätymässä. Työvoiman määrä on lähellä 80-luvun lopun huippuvuosia, ja siltä taustalta sopii tietysti toivoa, että uudet työpaikat merkitsevät myöskin työttömyyden määrän vähentymistä yksi yhteen.

Huolimatta edelleen jatkuvasta työttömyydestä tilanne on kuitenkin se, että paikka paikoin työvoimasta alkaa olla pulaa. Tämän vuoksi hallitus käsitteli budjettiriihessä myöskin toimenpiteitä, joilla saataisiin työvoimaan liikettä. Tällä hallitus ei halua kannustaa muuttoliikettä mutta kylläkin turhien hallinnollisten rajojen poistamisen kautta luoda mahdollisuuksia siihen, että maassa voitaisiin käydä etäämmällä töissä.

Yhteenvetona haluaisin budjettiesityksestä todeta, että kasvu myöskin tulevaisuudessa vaikuttaa ripeältä. Meillä on kaikki mahdollisuudet käsissämme. Valtion velkaantuminen on päättynyt, kansantalouden ulkomainen velka tulee rajusti supistumaan. Kaikki nämä ovat erinomaisen hyviä asioita, mutta mihinkään tyytyväisyyteen tuodittautumiseen ei ole mitään aihetta.

Varmasti kaikki olemme havainneet, että globaali talous, joka on tuottanut taloushyvää, vaatii myöskin paljon. Se vaatii jatkuvaa vireilläoloa. Se vaatii myöskin jatkuvaa työtä erityisesti rakenteiden puolella löytää niitä ratkaisuja, joilla tulevaisuuteen vastataan.

Erittäin merkitykselliseksi tulee nousemaan myöskin tulopoliittinen keskustelu, jota syksyn mittaan tullaan käymään. On varsin tärkeää, että me pysymme kilpailijamaihin nähden kilpailukykyisinä, ja tämä on se viesti, jonka hallitus haluaa välittää tulonmuodostuksesta neuvotteleviin pöytiin. Se on eräs avainkysymys Suomen kannalta, ja tämä avainkysymys on siinä määrin tärkeä, että hallitus on moneen kertaan ilmaissut halunsa paitsi seurata noita keskusteluja olla myöskin veroväliintulon muodossa mukana niissä, jos siitä hyötyä on.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

2) Hallituksen esitys laiksi Espoon Keilaniemessä ja Lintuvaarassa sijaitsevien maa-alueiden myymisestä Espoon kaupungille

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys HE 20/1999 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 2/1999 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys laiksi alkoholilain 85 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 16/1999 vp

Lakivaliokunnan mietintö LaVM 1/1999 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laeiksi perusopetuslain 49 §:n ja eräistä opetusalan eläkejärjestelyistä annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 25/1999 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö StVM 4/1999 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi poliisilain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 34/1999 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Sisäasiainministeri H ä k k ä m i e s : Arvoisa puhemies! Lähetekeskustelussa on nyt hallituksen esitys poliisilain muuttamiseksi. Tämä hallituksen esitys pitää sisällään useita poliisin käytännön työn kannalta tärkeitä asioita ja toisaalta myös lain säätämisen näkökulmasta tärkeitä periaatteellisia kysymyksiä.

Hallituksen esityksen kaksi keskeisintä uutta toimivaltuutta ja toimintamuotoa ovat valeosto ja peitetoiminta. Valeostohan on poliisin suorittama toimenpide, jossa esimerkiksi muutoinkin markkinoilla oleva huumausaine-erä poliisin tekemän valeoston kautta saadaan paljastetuksi. Peitetoiminta taas on toimintaa, jossa poliisi esimerkiksi toisen tyyppisin rekisterikilvin tai muun sen kaltaisen toiminnan kautta peittää sen, että kyseessä on esimerkiksi poliisiauto tai muu poliisin toiminta. Tätä kautta tietysti pyritään edesauttamaan rikosten selvitystä.

Kun hallitus esitystä antoi, myös julkisuudessa osittain käytiin periaatteellista keskustelua siitä, tulisiko tällaisia toimenpidevaltuuksia antaa, ja jos tulee antaa, kenen käsissä viime kädessä luvan antaminen on. Tähän keskusteluun haluaisin sanoa, että silloin, kun puhutaan valeostosta, yllytys, avunanto tai osallisuus rikoksenteossa on kiellettyä ja hallituksen esitys pitää sisällään nimenomaisen yllytyskiellon. Peitetoiminnasta on todettava, että siihen ei olisi mahdollista osallistua kuin erityisesti siihen koulutetuilla poliisihenkilöillä. Toisaalta luvan antaminen olisi sillä tavoin keskitetty sisäasiainministeriön ohjaukseen, että toimintaa ohjattaisiin ja johdettaisiin lähinnä keskusrikospoliisista, suojelupoliisista ja Helsingin poliisilaitoksesta. Peitetoiminnasta olisi myös aina velvoite tehdä raportti, ja selvitys tästä annettaisiin vuosittain sisäasiainministeriön toimesta myös eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Keskustelussa siitä, tulisiko näihin kumpaankin toimivaltuuteen luvanantajana olemaan po-

liisi itse vai kenties tuomioistuin, haluaisin korostaa sitä, että kyse on kuitenkin toiminnasta, joka monessa tapauksessa vaatii erityistä ripeyttä ja spontaania toimintaa, jolloin tuomioistuin ei välttämättä ole tässä suhteessa oikea viranomainen, niin kuin hallituksen esityksessä ei myöskään ole siihen päädytty.

Hallituksen esitys sisältää myös teknisen tarkailun laajentamismahdollisuuden. Nyt laite voidaan myös asettaa siihen tilaan, jota tarkkailaan, ei kuitenkaan asuntona käytettyyn tilaan mutta kylläkin esimerkiksi vankilan selliin.

Teletunnistietoja poliisi voi saada nykyistä nopeammin esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa on kysymys perheväkivallasta tai esimerkiksi kadonneen henkilön etsimisestä ja jäljittämisestä. Esitys antaa myös mahdollisuuden turvallisuustarkastuksiin esimerkiksi oikeudenkäyntien, valtiovierailujen ja vaikkapa jalkapallo-otteluiden yhteydessä.

Kuten sanoin, esitys pitää sisällään periaatteellisia kysymyksiä. Hallitus on halunnut, että Suomessa näistä asioista säädetään eduskunnan hyväksymällä lailla eikä niin kuin monissa Euroopan maissa, joissa nämä ovat toki käytännön poliisityössä arkipäivää, että kyseessä ovat vain poliisin sisäiset ohjeet ja määräykset, ilman että parlamentti tai maan hallitus on niihin kantaa ottanut.

Toivon, että lakiesitys saa ennakkoluulottoman käsittelytavan. Toivon myös, että eduskunta käy perusteellisen keskustelun ja käsittelyn niistä periaatteellisista kysymyksistä, joita hallituksen esitys kiistatta sisällään pitää.

Ed. Ranta merkitään läsnä olevaksi.

Ed. O j a n s u u : Arvoisa rouva puhemies! Avautuvassa Euroopassa myös järjestäytynyt rikollisuus liikkuu yhä helpommin yli rajojen. Suomi ei ole auvoinen lintukoto, jonne kansainvälinen rikollisuus ei merten yli ulottuisi.

Keskusrikospoliisin mukaan vuonna 1998 Suomessa toimi 22 järjestäytynyttä rikollisryhmää ja määrä on ollut kasvamaan päin. Vaatimukset eurooppalaisen poliisiyhteistyön tiivistämiseksi kasvavat. Yksi tapa vahvistaa poliisiyhteistyötä on poliisin toimintatapojen harmonisointi ja yhteensovittaminen. Suomessa tämä tarkoittaa lähinnä niin sanottujen epäsovinnainten rikosentorjuntamenetelmien käyttöönottoa. Huumerikollisuuden kasvu ja lisääntynyt huu-

mausaineiden tarjonta ovat ongelma, jota ei tule vähätellä.

Hallituksen esityksen keskeinen tavoite eli vakavan järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan tehostaminen on perusteltua. Yhtä tärkeää on lakimuutoksen perusteluihin kirjattu vallitsevan oikeustilan selventäminen. Voimassa oleva lainsäädäntö näyttää olevan kovin ristiriitainen etenkin epäsovinnainten rikosentorjuntamenetelmien käytössä.

Oikeusvaltion periaatteisiin kuuluu, että poliisin oikeudet ovat laissa selkeästi ja täsmällisesti määriteltyjä. Vaikka juuri lainsäädännön selkeyttäminen on ollut yksi keskeinen perusta poliisilain muuttamiseksi, on hallituksen esitys paikoin luvattoman epätarkka poliisin toimivaltuuksien määrittelyissä.

Poliisin toimivaltaoikeudet käyvät hyvänä esimerkkinä siitä, kuinka yhden ryhmän oikeuksien lisääminen usein rajoittaa toisen ryhmän oikeuksia. Tässä tapauksessa poliisin valtaoikeuksien vastapainona ovat yksilön keskeiset perusoikeudet. Siksi poliisi ei voi mielivaltaisesti tehdä turvallisuustarkastuksia kadulla kulkijoille ja siksi lentomatkaaaja joutuu oman ja yleisen turvallisuuden nimissä kävelemään kasseinensa metallinpaljastimen läpi.

Tässä nollasummapelissä pitää kysyä, mistä perusoikeuksista olemme valmiit luopumaan yleisen turvallisuuden nimissä, missä laajuudessa näitä perusoikeuksia on syytä rajoittaa ja kuka määrää pelisäännöt. Juuri näihin kriittisiin kysymyksiin hallituksen esitys ei anna perusteltuja vastauksia. Käyn yksityiskohtaisesti läpi hallituksen esityksen niitä kohtia, joihin eduskunnan tulisi puuttua.

Ensiksi peitetoinnasta. Peitetoinnista on aivan oikein kohdistettu vain törkeimpään rikollisuuteen, mutta lakiin tulisi lisätä ehto, että peitetoinnista voidaan ryhtyä vasta, kun muut keinot eivät ole tuottaneet tulosta. Rikoksen tutkintaa ei siis saisi aloittaa peitetoinnilla jo siksi, että peitetoinnista on sitä tekeväille poliisille vaarallista. Pelisääntöjä olisi syytä muuttaa myös valeostoja käytettäessä. Valeostot tulisi peitetoinnilla rajata vain törkeään rikollisuuteen. Hallituksen esityksen mukaan valeostoon voidaan ryhtyä, mikäli rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta.

Kaikista huumausainerikoksista, esimerkiksi mietojen huumeiden hallussapidosta, voidaan tuomita kahdeksi vuodeksi vankeuteen. Tässä kohdin tavoitteet ja keinot eivät näytä kohtaan, sillä mietojen huumeiden hallussapitoa ei

voitane hyvällä tahdollakaan kutsua vakavaksi järjestäytyneeksi rikollisuudeksi. Valeosto-oikeutta määriteltäessä olisi syytä pidättäytyä yleiseurooppalaisessa käytännössä, jossa epäsovinnaisia menetelmiä käytetään vain vakavan rikollisuuden torjumiseen.

Päätös peitetointinnan aloittamisesta ja valeostoista on hallituksen esityksessä jätetty poliisijohdolle. Päätöksenteon siirtäminen toiminnan suorittajan ulkopuolelle on yksi keino turvata epäsovinnaisen menetelmien tarkoituksenmukainen käyttö. Tältä osin annan tukeni ministeri Hassin vastaavalle ehdotukselle, jonka hän teki valtioneuvoston esittelyssä. Ministeri Hassi esitti, että sekä peitetointinnasta että valeostosta päättää tuomioistuin. Perusteltua syytä sille, miksi epäsovinnaisista keinoista päättämistä ei ole siirretty tuomioistuimelle, ei hallituksen esityksestä löydy.

Kaikkein epätasällisin hallituksen esitys on turvallisuustarkastuksia käsitellessään. Kuten oikeusministeriön lausunnossa todetaan, tulisi turvallisuustarkastussäännöksen yhteydessä ottaa huomioon hallitusmuodon 6 §:ssä vahvistettu henkilökohtaisen koskemattomuuden suoja. Perusoikeusjärjestelmän kannalta on olennaista, että turvallisuustarkastuksiin oikeuttavat säännökset täyttävät sääntelyn tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimukset. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut.

Hallituksen esityksessä ollaan antamassa poliisille kutakuinkin rajattomat oikeudet suorittaa turvallisuustarkastuksia missä tahansa julkisessa tilaisuudessa tai yleisissä kokouksissa, kuten mielenosoituksissa. Tästä epämääräisyydestä voi seurata se, että poliisilakiehdotus on ristiriidassa tuoreen kokoontumislain kanssa. Turvallisuustarkastus voitaisiin esityksen mukaan tehdä kenelle tahansa tilaisuuteen osallistuvalla tai sen läheisyydessä oleskelevalla henkilölle. Edes perusteltua epäilyä turvallisuutta uhkaavan aineen tai esineen hallussapidosta ei ole vaadittu. Myöskään tarkastusvaltuuden käyttöä ei ole porrastettu. Tämä lienee perusoikeuksien vastaista.

Lisäksi eduskunnassa on kesken lakiesitys turvatarkastuksista tuomioistuimessa. Se on erittäin perusteltu esitys, mutta tässä ollaan ottamassa huima harppaus eteenpäin, huomattavasti laajempi ja kyseenalaisempi. Turvatarkastukset ovat paikallaan tietyissä tilaisuuksissa, kuten urheilun katsomovälikivallan estämisessä ja valtiovierailujen yhteydessä.

Viimeisenä yksittäisenä kohtana haluan nostaa esiin vaatimuksen oikeudenmukaisesta oi-

keudenkäynnistä. Yksi suurimmista ongelmista hallituksen esityksessä on, ettei valeostosta tarvitse kertoa esitutkinna. Näin ollen syyttäjää ei tutkimuksissaan ota esiin valeostoa eikä se siten tule tuomioistuimen tietoon. Tämä aiheuttaa sen, että rikosta arvioitaessa ei millään tavalla voida huomioida valeoston vaikutusta rikoksen suorittamiseen. Vaikka rikokseen yllyttäminen on laissa erikseen kielletty, tulisi rikosta aina tarkastella sitä vasten, että syyttämisen taustalla on poliisin järjestämä valeosto. Mielestäni vaatimus oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä on niin painava, että sitä tulisi arvioida perustuslakivaliokunnassa.

Samaten perustuslakivaliokunnan tulisi ottaa kantaa esitykseen sisältyvään perusoikeuksien rajoittamiseen. Ehdotettuja säännöksiä arvioitaessa tulee ottaa huomioon hallitusmuodon perusoikeussäännöksistä seuraavat täsmällisyys-, tarkkarajaisuus- ja suhteellisuusvaatimukset. Hallituksen esitys liikkuu niin likellä esitutkintaja pakkokeinolakia ja siten oikeudenkäyntiä koskevaa sääätelyä, että sen käsittely lakivaliokunnassa on erittäin perusteltua. Olin ilahtunut, kun kuulin, että näin tapahtuu.

Kun hallituksen esitys koskee sen kaltaisia perusoikeuksia kuin oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen tai oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, tulee eduskunnan tehdä työnsä perusteellisesti. Tämä esitys ei ole hallituksen yksimielisesti hyväksymä, vaan se on lähtenyt eduskuntaan äänestyksen jälkeen. Hallituksen esityksessä asetetut tavoitteet ovat tärkeitä, mutta niihin pitää päästä keinoin, jotka sopivat oikeusvaltion periaatteisiin.

Oikeusministeri K o s k i n e n : Puhemies! On helppo yhtyä ed. Ojansuun lopputulemaan, että käytettävien keinojen pitää soveltua oikeusvaltioon; tämä on tietysti yleisesti hyväksytty, ja sitä pitää valvoa myös eduskuntakäsittelyssä. Mutta oudoksuin niitä tiukkoja ennakkokantoja, joita edustaja otti siitä, että kyseessä olisi perusoikeuksien loukkaaminen tai joiltakin kohdin selvästi ristiriita vakiintuneiden perusoikeuksien tulkintaperiaatteiden kanssa.

Tässä esityksessä on aika tarkka säätämisyjärjestysosa, jossa juuri on kunkin toimivaltuuden osalta tarkasteltu sen soveltumista perusoikeus-suojaan. Kieltämättä on uuden tyyppisistä keinoista kysymys ja on syytä hallinto-, laki- ja perustuslakivaliokunnissa tarkkaan puntaroida, voidaanko löytää sellaisia tarkentavia määräyksiä, jotka tekisivät rajankäyntiä selvemmäksi

kuitenkaan vaarantamatta näiden toimien tehoa rikollisuuden vastaisessa taistelussa.

Se peruslähdekohta, jossa ed. Ojansuu ajatteli, että kysymys on nollasummapelistä niin, että jos poliisille annetaan toimivaltuuksia rikosten estämisessä tai selvittämisessä ja siinä joudutaan jonkun kansalaisen oikeuksia rajaamaan, se olisi nollasummapeliä, on väärä. Kysehan on siitä, että rikollisuuden torjumiseksi pitää olla riittävät valtuudet, jotta rikollisuudella ei loukattaisi kansalaisten oikeutta henkeen, terveyteen, omistukseen jne. Paljon enemmän kuin poliisin toimivaltuudet kansalaisten jokapäiväistä elämää ja heidän oikeuksiensa toteutumista loukkaavat itse nämä rikokset. (Ed. Zyskiewicz: Hyvä, hyvä, ministeri Koskinen!) Tästä on kysymys tietysti koko eurooppalaisessakin taistelussa vakavaa ja järjestäytyntä rikollisuutta vastaan.

Meidän asiamme tietysti on seurata, että tämä toimeenpano on riittävän laadukasta ja esimerkiksi juuri se, että tiettyjen toimivaltuuksien osalta päätöksenteko on keskitetty ministeriötasolle, tuo sen sitten julkisen arvioinnin piiriin ja myös nämä kertomusmenettelyt.

Tärkeää on näiden hyvin vaativien toimivaltuuksien — valeostojen ja peitetoiminnan — osalta pitää huolta siitä, että niiden käyttö tosiaan rajautuu vain sellaisiin tilanteisiin, joissa se on välttämätöntä, ja että niitä käyttävät riittävästi koulutetut poliisimiehet ja muut henkilöt. Tätä koskevia jatkotoimia varmasti eduskunnanakin on hyvä patistella asianomaiselta ministeriöltä, kun asiaa jatkossa käsitellään.

Mutta itse normiston osalta korostan sitä, että asiaa on selvitetty yhdessä oikeusministeriön kanssa ja siinä on haettu sellaiset säätämistavat, jotka soveltuvat meidän perusoikeusjärjestelmämme ja kuitenkin toisivat tehoa kaikkein vakavimman ja eniten kansalaisten elämää häiritsevän rikollisuuden estämiseen.

Sisäasiainministeri Häkämies: Arvoisa puhemies! Ei ole tarkoitus suinkaan täällä jokaisesta puheenvuorosta yksityiskohtaisesti kommentoida, koska puhujalista on noinkin pitkä. Haluan korostaa samaa kuin oikeusministeri Koskinen, että sisäasiainministeriö ja oikeusministeriö ovat yhdessä tätä lakiesitystä valmistelleet ja nimenomaan perusoikeuksien ja tämän kaltaisten asioiden näkökulmasta tässä asiassa on yhteisymmärrys löydetty.

Tuossa käytettyyn kansanedustajapuheenvuoroa en malta olla kuitenkaan jonkin verran kommentoimatta, kun siinä, tietysti aivan oikein,

pohdiskeltiin niitä tärkeitä periaatteellisia kysymyksiä, joihin tämäkin lakiesitys kiistatta liittyy.

Esimerkiksi sellaisen säädösten luominen, jossa valeosto olisi vain tuomioistuimen päätöksellä toteutettavissa — sanoisiko nyt, käytännönkin poliisityötä vähän tuntien — olisi hieman has-sunkurista, koska kyllähän valeosto on nimenomaisesti tapahtuma ja toimenpide, joka aika useinkin saatetaan joutua tekemään hyvin spontaanisti, ja eihän meillä nyt ole olemassa mitään tällaisista ympärivuorokautista päivystystä tuomioistuimissa.

Toisaalta nämä ovat kaikki sellaisia toimenpiteitä, että jos ne saatettaisiin tuomioistuimen kautta luvanvaraisiksi, niin enpä usko, että tuomioistuin oikeastaan missään olosuhteissa koskaan sitä kieltoa tai negatiivista päätöstä antaisi, joten pidän kyllä tarkoituksenmukaisena sitä, että se on tuolla tavoin järjestetty kuin se hallituksen esityksessä on: hyvin keskitetysti sinänsä ja sillä tavoin, että suinkaan kuka tahansa poliisimies ei näitä toimenpiteitä suorita, vaan erityisesti siihen koulutuksen saaneet ja peitetoiminnassa vain muutama poliisiorganisaatio tai niiden päällikkö.

Samalla tietysti tämän lakiesityksen yhteydessä eduskunta tekee arviota siitä, minkälaisen luottamuksen se suomalaiselle poliisille antaa. Siitähan myös tässä hyvin paljon on kysymys.

Ed. Myllyniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmettelen vähän ed. Ojansuun sanakäänteitä, kun hän väitti ja antoi ymmärtää, että tällä lailla loukataan kenen tahansa tavallisen kansalaisen perusoikeuksia. Tästähan ei suinkaan ole kysymys, vaan tällä nimenomaan toimenpiteet kohdistetaan sellaisiin henkilöihin, jotka ovat ilmiselvästi syyllistyneet rikoksiin, ei siis kehenkään tahansa. Näin väitetään tuon tuostakin.

Ihmettelen yleensäkin sitä, onko ihan oikein välttämättä, että henkilön, joka on syyllistynyt vakaviinkin rikoksiin, huumausainerikoksiin, perusoikeuksien tarvitsisi ollakaan aivan samankaltaiset kuin sellaisilla henkilöillä, jotka pyrkivät tässä maassa hyvin itsensä elättämään ja jättävät rikokset tekemättä. Ihmettelen, että vihreätkin ovat yhtyneet siihen samaan rintamaan, että he pelkäävät poliisia enemmän kuin tosiaan huumausainerikollisia.

Ed. Vihtilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On syytä antaa tunnustusta sekä sisäasiainministeriölle että oikeusministe-

riölle, että on tuotu näin tärkeä lakiesitys eduskuntaan ja ennen kaikkea, kun on kysymys vakavasta järjestäytyneestä rikollisuudesta. Minusta tämä on erittäin merkittävä uudistus, joka on tuotu.

Totta kai siihen liittyy näitä kysymyksiä, mitä ed. Ojansuu toi esille. Mielestäni kyllä eduskunnan pitäisi tämä lakiesitys perusteellisesti tietoenkäsitellä, tutkia asiat, mutta missään tapauksessa ei tätä voida lähteä, miten sanoisin, viemään vapaampaan suuntaan. Meidän on pakko nähdä juuri sillä tavalla kuin hallitus on nyt tämän lakiesityksen tuonut eduskuntaan, jos aiomme nimenomaan järjestäytyneitä rikollisuutta edes jossain määrin torjua.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli yllättävää, kuinka kriittisesti ed. Ojansuu suhtautui tähän hallituksen esitykseen, mikä mielestäni on varsin toteuttamiskelpoinen. Kun viime talvena päätimme poliisin oikeudesta kuunnella puheluita tietyissä tapauksissa, siihen vaaditaan todellakin oikeuden lupa.

Tietenkin pohdittua se, pitäisikö valeostoisakin oikeuden lupa hankkia, mutta niin kuin ministeri Häkämies totesi, tilanne johtaisi aivan mahdottomaan lopputulokseen, eli silloin vaadittaisiin nimenomaan, että oikeudet päivystäisivät ympäri vuorokauden, jotta tällainen lupa voitaisiin hankkia. Kuitenkin siinä, kun rikostutkinnan johtaja päättää erikseen aina, milloin valeosto-oikeus annetaan, olen aivan varma, että kun tämä asia aikanaan tulee valiokunnasta, myöskin valiokunnan enemmistö tai valiokunta yksimielisesti toteaa, että tämä hallituksen esitys myöskin tältä kohden on täysin asianmukainen.

Ed. O j a n s u u (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Myllyniemelle sanoisin, että nimenomaan turvallisuustarkastus oli se kohta, jossa tämä liippaa hyvinkin tavallisia ihmisiä, koska lakiesityksessä sanotaan: "Poliisimiehellä on oikeus oikeudenkäyntiin, erityistä suojelua edellyttävään tilaisuuteen, yleiseen kokoukseen tai muuhun yleisötilaisuuteen osallistuvien turvallisuuden varmistamiseksi tarkastaa tilaisuuteen saapuva tai sen välittömässä läheisyydessä oleskeleva henkilö - -". Tämä on se kohta, jossa tavallista ihmistä ajatellen nimenomaan perusoikeuskysymys voi tulla hyvin vaikeaksi, pitää siitä kiinni. Tämä oli se asia, johon halusin kiinnittää huomiota.

Toiseksi minusta on erittäin tärkeää, että puheen ja käydyn keskustelun pohjalta tämä laki-

esitys entisestään jalostuu. Ei todellakaan ole tarkoitus, että jotenkin yksikantaan sanotaan, että hyvä tai huono. Mutta on tehtävä täsmennyksiä, ettei tämä lakiesitys ole ristiriidassa olemassa olevan lain kanssa.

Ed. L a x : Värderade fru talman, arvoisa rouva puhemies! Som det redan har framgått av debatten, så väcker regeringens proposition många principiellt och praktiskt både viktiga och svåra frågor. Som ordförande i lagutskottet, som skall ge sitt utlåtande i den här frågan, tänker jag inte i detta inlägg kommentera småsaker eller läsa mig vid några enskilda detaljer. Jag vill bara påminna om några allmänna saker.

Vid brottsbekämpningen är det givetvis mycket viktigt att polisen kan agera på ett ändamålsenligt sätt. Givet är också att enbart med utvidgade polisfullmakter kan vi ändå aldrig utrota kriminaliteten. Någonstans kommer det alltid en vägg emot. Vi måste också beakta fundamentala rättskydds- och rättsstatsprinciper för skydd av medborgarnas integritet, riksdagsman Myllyniemi, bland annat i fråga om oskyldiga människor som är misstänkta för brott. Polisman, riksdagsman Myllyniemi vet mycket väl att det ofta finns ganska många oskyldigt misstänkta på de misstänkta lista innan brottsutredningen är klar. Det här är också en aspekt på saken.

Sedan vill jag påminna om tidigare erfarenheter när det har gått behandlingen av polisfullmakter i riksdagen. Det har undantagslöst visat sig i de här fallen att det alltid är frågan om en avvägning, dels i förhållande till medborgarnas grundläggande rättigheter och friheter, dels i förhållande till vårt straffrättsliga sanktionssystem.

Arvoisa rouva puhemies! Kuten käyty keskustelu jo osoittaa, hallituksen esitys herättää monta sekä periaatteellisesti että käytännön kannalta tärkeitä ja vaikeita kysymyksiä. Itse en halua tässä vaiheessa kommentoida yksityiskohtia enkä lukita kantaani, se olisi väärin. Toimin yhden lausuntoa antavan valiokunnan puheenjohtajana. Haluaisin kuitenkin muistuttaa joistakin peruseriaatteista.

Rikosten torjunnassa on totta kai selvää, että poliisilla pitää olla asianmukaiset edellytykset ja valtuudet toimia. Toisaalta on myös itsestään selvää, että pelkästään poliisin valtuuksia laajentamalla emme koskaan pysty kitkemään rikollisuutta maastamme. Aina tulee jossain vastaan seinä, jossa täytyy yleisiä oikeusvaltioperiaatteita, oikeusturvaperiaatteita kunnioittaa. Kyllä

me tiedämme, että aina kun rikos on tapahtunut, tai ellei aina niin usein ainakin, epäiltyjen listalla on monta, myös monta syytöntä. Heilläkin on oikeusturvansa, oikeutensa, koskemattomuutensa. Kokemukset aikaisemmista lainsäädäntö-hankkeista, joilla poliisin valtuuksia on laajennettu tai täsmennetty, miltei poikkeuksetta osoittavat, että aina on ainakin kahdessa suhteessa hyvin tarkka rajankäynti kyseessä, toisaalta suhteessa kansalaisten perusoikeuksiin, toisaalta suhteessa meidän rikosoikeudelliseen sanktiojärjestelmäämme.

Esimerkiksi peitetoimintaa ja valeostoja koskevat valtuudet ovat tyypillisesti tämmöisiä myös periaatteellisesti hyvin vaikeita kysymyksiä molemmissa suhteissa, suhteessa kansalaisten perusoikeuksiin ja rikosoikeudelliseen sanktiojärjestelmään. Sen vuoksi totean mielihyvällä, että puhemiesneuvosto jo ehdottaa, että hallituksen esitys tulee tarkkaan syyniin kolmessa valio-kunnassa. Se ei ole pelkästään perusteltua, se on aivan välttämätöntä. Teletunnistietojen hankkimisvaltuudet ovat myös luonteeltaan samantaisia, tarkalleen punnittavia ja määriteltäviä valtuuksia.

Hallituksen esityksessä vielä aivan nimenomaisesti eräässä suhteessa mainitaan kytkentä rikosoikeudelliseen sanktiojärjestelmään nimenomaan teknisen tarkkailun osalta. Hallituksen esitys kytketään kotirauharikoksiin. Tässä on nyt valmisteluvaiheessa ehkä vähän epähuomiossa käynyt niin, että ei ole muistettu tai jos on muistettu, kuitenkin tilanne on se, että viime kaudella ajan puutteesta raukesi nimenomaan hallituksen esitys, joka liittyi tähän. Perustuslakivaliokunta ehti kuitenkin antaa lausunnon kotirauhan rikkomisesta ja edellytti jo silloin tuohon rauenneeseen hallituksen esitykseen muutoksia. Nyt ei ole mitään kotirauharikoksia koskevaa esitystä vielä annettu eduskunnalle.

Saadun tiedon mukaan tällainen tulee syksyn kuluessa, mutta tämä kytkentä on niin suora, että pakosta nämä kaksi asiaa on käsiteltävä yhdessä. Aivan ilmeistä on, että ne on myös saatettava voimaan yhtä aikaa, mikä on otettava huomioon valiokuntakäsittelyssä. Aikataulusta on tästä syystä hivenen vaikea aivan varmoja kantoja lausua tässä vaiheessa.

Fru talman! De här fullmakterna om bevisprovokation och infiltrering, de är nya och principiellt ytterst betydelsefulla saker och de kräver definitivt en behandling med utlåtande också från både grundlagsutskottets och lagutskottets

sida. Detta är också helt på sin plats, ja det är helt nödvändigt att behandling sker i de båda utskottena.

Slutligen måste vi beakta vad behandlingstidtabellen beträffar, att hemfridsbrotten direkt är kopplade till den här lagen, i synnerhet de bestämmelser som gäller utvidgade fullmakter för teknisk observation. Det är otänkbart att den här lagen kunde träda i kraft innan den nya lagen om hemfridsbrott har behandlats här i riksdagen. Regeringen har ännu inte avlätit någon proposition i saken. Den torde komma inom överskådlig tid, dvs. den här hösten, och därför är det naturligtvis litet svårt att i det här skedet uttala sig om behandlingstidtabellen.

Som sagt, det här ger anledning till noggrann prövning.

Ed. Zyskowiec (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kansalaisten perusoikeudet ovat hyvin tärkeitä ja sen vuoksi täälläkin kaikissa puheenvuoroissa asiaa tarkastellaan tästä näkökulmasta. Mutta kyllä nyt olisi tärkeätä pitää mielessä, mikä Suomessa uhkaa kansalaisten perusoikeuksia, poliisit vai rosvot. Kun kuuntelee eräitä puheenvuoroja, tulee sellainen mielikuva, että oltaisiin kantamassa huolta siitä, että nimenomaan poliisit ja poliisien toimintavaltuudet muodostavat uhan kansalaisten perusoikeuksille, vaikka asia todellisuudessa on tietysti niin kuin myös oikeusministeri Koskenen aikaisemmin totesi, että kansalaisten perusoikeuksia uhkaavat nimenomaan rosvot eli rikollisuus. Jos ajattelen esimerkiksi omia teini-ikäisiä tyttäriäni, niin heidän oikeuksiaan, heidän elämäänsä, eivät todellakaan uhkaa poliisin mahdollisuudet torjua tehokkaammin huumorikollisuutta, vaan heidän elämäänsä uhkaa, jos jokin, nimenomaan huumorikollisuus, huumekauppiaat.

Tämän keskustelun ja edellisen puheenvuoron perusteella on syytä kantaa huolta siitä, että lakiesitys tulisi ripeästi käsitellyksi. Poliisille ehdotetut toimintavaltuudet tulevat tarpeeseen. Odotan ja oletan, että asianomaiset valiokunnat, joita tässä on monta asian äärellä, käsittelevät asiaa sen edellyttämällä ripeydellä.

Mitä sisältöön tulee, ed. Lax sanoi, että hän ei tässä vaiheessa halua lukkiutua tiettyyn kantaan yksityiskohtiin nähden. Ed. Ojansuu toivoi, että esitys, niin kuin hän sanoi, jalostuu käsittelyvaiheissa. Paljon kritiikkiä esitystä kohtaan tulee erilaisten asiantuntijoiden toimesta valiokuntavaiheessa esiintymään.

Arvoisa puhemies! Haluan jo tässä läheteke-

kusteluvaiheessa tehdä täysin selväksi, että koomuksen eduskuntaryhmä ei tule hyväksymään tämän lakiesityksen vesittämistä eli sitä, että annettaisiin poliisille vähemmän toimintavaltuuksia kuin hallitus nyt esittää.

Ed. Myllyniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lax ruotsinkielisessä puheenosassaan — kävelin tuossa valitettavasti enkä tarkasti kuullut — antoi ymmärtää, että poliisi saattaa kohdistaa nämä toimenpiteet syytöksiinkin siinä tapauksessa, että joku valeoston perusteella syylliseksi epäilty saatetaan todetakin syyttömäksi. Näin varmasti tapahtuukin elävässä elämässä. Mutta ne henkilöt, jotka tällaisen toimenpiteen suorittavat, jossain muussa vaiheessa kuitenkin syyllistyvät huumausainerikoksiin. Siinä piirissä poliisi hyvin harvoin tekee harhauskun.

Vielä toistan, että on erikoista, että eduskunnassa pelätään monissa eri puolueissa enemmän poliisia kuin huumausainerikoksia.

Ed. E. Kanerva (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ministeri Häkämiehen puheenvuoron jälkeen, kun hän toi esille, että tuomioistuimissa pitäisi järjestää päivystys, jos toimivalta siirrettäisiin tuomioistuimille. Sellainen päivystys on ollut olemassa jo monta vuotta ja toimii erinomaisesti muun muassa vangitsemisen ja puhelinkuuntelun osalta.

Silloin kun lakiehdotus oli lehdistössä ja todettiin, että se menee hallintovaliokuntaan, niin ajattelin kirjoittaa samantapaisen pohdiskelun, jota edustajat Ojansuu ja Lax täällä kävivät. Mutta kun saan käydä pohdiskelun lakivaliokunnassa, niin jätän sen nyt tekemättä.

Ed. Lax (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin lähinnä ed. Zyskovicille todeta, että eihän kukaan tässä talossa vastusta rikosten torjuntaa, se on selvä. Ihmettelen vähän, että perustuslakivaliokunnan pitkäaikainen puheenjohtaja ottaa sanoisinko korostetun yksipuolisen kannan tässä asiassa. Kysymyksen on itse asiassa, tilanteessa, jolloin kansainvälinen lainsäädäntöyhteistyö kehittyä ja on todella nyt EU:n ja Amsterdamin sopimuksen myötä saanut aivan uuden käänteen, siitä, että tämän tyyppisessä lainsäädäntötyössä varjellaan Suomen oikeusjärjestelmää ja sen jaloimpia periaatteita ja piirteitä.

Vain yksi esimerkki hallituksen esityksestä,

johon täytyy suhtautua tarkkaan. Helppo viittaus: muissa Euroopan unionin maissa on tällaisia valtuuksia ja meilläkin pitää olla. Tästä tulee helposti lumipallo, joka kasvaa, jos ei tarkkaan ja yksityiskohtia myöten punnita tätä asiaa. Jokainen valtio viittaa toiseen valtioon jne. En minä peräänkuuluta mitään helppohintaista hallituksen esityksen vesittämistä. Haluan vain muistuttaa joistakin piirteistä, jotka keskustelun tiimelyksessä tässä salissa kovin usein tahtovat unohtua.

Ed. Zyskiewicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kukaan tässä salissa ei todellakaan vastusta rikosten torjuntaa eikä kukaan tässä talossa halua suosia rikollisuutta, se on ihan selvä. Kyse tässä keskustelussa on siitä, kuinka paljon ollaan valmiita antamaan poliisiviranomaisille toimintavaltuuksia rikosten torjunnassa ja kuinka paljon ollaan näkemässä toimintavaltuuksien myöntämisessä tai uusien toimintavaltuuksien myöntämisessä uhkaa kansalaisten perusoikeuksien toteutumiselle.

Itse haluan tässä keskustelussa hyvin selkeästi sanoa, että aina kun puhutaan poliisin toimintavaltuuksista, nostetaan esille ihmisoikeuskysymykset ja perusoikeuskysymykset nimenomaan siltä kannalta, että lisääntyvät toimintavaltuudet uhkaavat tai saattavat uhata kansalaisten perusoikeuksia. Mielestäni on tärkeää muistaa, ja toistan nyt itseäni, että uhkaa kansalaisten perusoikeuksille ja perusoikeusloukkauksia joka päivä Suomessa merkitsee nimenomaan rikollisuus. Sen vuoksi mielestäni ei pitäisi silloin nähdä niin paljon mörköjä, kun poliisin toimintavaltuuksista puhutaan, vaan antaa poliisille oikeusvaltioon toki sopivat toimintavaltuudet, joilla rikollisuutta, joka siis nimenomaan on uhka perusoikeuksien toteutumiselle, voidaan tehokkaammin torjua.

Kun ed. Lax mainitsi lumipalloefektin, niin tässäkin on pakko sanoa, että se, mikä lumipalloefektinomaaisesti laajenee, on nimenomaan huumoririkollisuus Suomessa. Poliisi ja yhteiskunnan muu mahdollisuus asiaan puuttua tulee perässä, ja mielestäni meidän velvollisuutemme eduskunnassa on antaa ne toimintavaltuudet poliisille, joilla rikollisuutta voidaan tehokkaasti torjua ja jotka siis ovat sopusuhteissa oikeusvaltioperiaatteen kanssa.

Ed. Sinnemäki: Arvoisa puhemies! Arvoisat kollegat! Tässä nyt alkaa jo näiden samojen asioiden jauhaaminen.

Periaatteessa olen sitä mieltä, että jos voitaisiin toimia niin, että poliisin toimivaltuuksia ei laajennettaisi, jos yhteiskunta pärjäisi sillä tavalla, niin se olisi aina parempi. Kyllä minulla ainakin ensimmäiseksi tuli mieleen, olisiko se sama voitto tai lisäys esimerkiksi huumorikollisuuden torjunnassa saavutettavissa niillä toimivaltuuksilla, joita on jo olemassa, mutta sillä tavalla, että olisi enemmän resursseja. Täällähän on jo keväällä muutaman kerran annettu poliisille lisäresursseja ja budjetissakin kai tuli lisää rahaa. Siis jos tavallaan käytettäisiin tehokkaammin niitä valtuuksia, joita nykyään on, niin silloin voitaisiin saada enemmän kiinni huumorikollisia ja päästäisiin niistä spekuloinneista, mihin muuhun nämä toimivaltuuksien lisäämiset johtavat, johtavatko ne esimerkiksi epäreiluihin oikeudenkäynteihin tai siihen, että joku poliisi — vaikka valtaosa poliiseista on varmasti hyviä ihmisiä, ehkä kaikkikin — jos olisi joku yksi, joka haluaisikin käyttää väärin tätä mahdollisuutta esimerkiksi todistaa ihmisestä niin, että näitä todistuksia ei koskaan voitaisi asettaa ikään kuin kyseenalaisiksi.

Yksi, mikä minua ihmetytti tai mitä en ymmärtänyt, olivat valtion päämiesten vierailut ja tämän tyyppiset tapahtumat, joissa poliisin valtuuksia pitäisi lisätä. Kun kerran Suomessa muistikuvieni mukaan yhdellekään valtion päämiehelle ei ole kovin kurjasti käynyt eikä ehkä itseäni vanhempienkaan ihmisten muistikuvien mukaan täällä ole tapahtunut mitään, niin minkä takia tällaisissa tapauksissa, kun mitään vaaraa ja sellaista tilannetta ei ole tullut eteen, pitäisi lisätä poliisin toimivaltuuksia? (Ed. Zyskowitz: Jotta ei jatkossakaan tulisi, ed. Sinnemäki!) — Mutta kun asiat on selvästi nyt jo hoidettu hyvin esimerkiksi valtion päämiesten suhteen, niin minkä takia pitäisi lisätä poliisin toimivaltuuksia näissä tapauksissa? — Ja sitten nämä erityissuojelua vaativat tilaisuudet, mikä on minulle ennalta tuntematon määritelmä, enkä osannut heti keksiä, mitä kaikkia tilaisuuksia ne ovat, kyllähän nimenomaan tällaisten tilaisuuksien turvatarkastukset koskevat ketä tahansa ja tavallisia kansalaisia.

Joskus minusta tuntuu, että kun täällä puuhataan perusoikeuksista, niin ajatellaan niin, että tavallisten ei-rikollisten kansalaisten ei tarvitse huolehtia perusoikeuksista ja heille ne eivät kuulu, koska heidän eivät ole tehneet mitään rikoksia, ja sitten rikollisille perusoikeudet eivät kuulu, koska he ovat rikollisia. Kyllä kai tavallisten kansalaistenkin pitäisi olla jotenkin suojattuja, että heitä ei esimerkiksi tarkastettaisi tai rekiste-

roitaisi. Esimerkiksi se, että voidaan asentaa puhelin kuuntelulaitteita tiloihin, voi koskea ketä tahansa. Mistä sitä tietää, minkälaisia ihmisiä tuntee? Eivät kaikki ihmiset tiedä omista tuttavistaankaan kaikkea. Mitä jos he tekevätkin huumekauppaa ja sen kautta tulee tavallaan rekisteröidyksi johonkin? Eikö periaatteessa oikeusvaltiossa pitäisi olla niin, että on jossain tilassa ja sitten koko ajan joku kuuntelee sitä mitä puhuu — vaikka eduskunnassa tämä onkin näin, että kaikki saavat kuunnella, mitä me puhumme.

Siitä sitten, kenen se lupa pitäisi antaa. Varmaan ed. E. Kanerva jo otti esiin sen, että ei tuomioistuinten ole niin vaikea antaa niitä lupia. Käytännössä puhelin kuunteluiden kohdalla kai tehdään niin, että poliisi kuuntelee minkä kuuntelee ilman erityistä lupaa ja sitten kun halutaan käyttää todistusaineistoa, kysytään lupa tuomioistuimelta. Minä en ymmärrä, kuinka spontaaneja valeostojen kuvitellaan olevan, jos kysymys on kuitenkin sellaisista rikoksista, jotka ovat merkittäviä ja törkeitä. Jos ei ole tarkoitus poliisien kulkea tuolla kaupungilla kyselemässä sen näköisiltä tyypeiltä, onko myydä huumeita, kyllä kai he silloin etukäteen tietävät, jos he ovat joitakin niin isoja ja merkittäviä erii ostamassa, että he saisivat siitä joitakin todisteita. Jos on vielä öisin päivytykskin, sitä suuremmalla syyllä silloin mielestäni se lupa voitaisiin kysyä tuomioistuimelta. Se olisi reilumpaa. Yleensäkin on kai terveempi sellainen systeemi, että jos on joitakin vaikeita asioita, joissa voi tulla hankalia moraalisia kysymyksiä, silloin on aina parempi, jos on jokin toinen instanssi, joka valvoo näitä asioita.

Jos verrataan muihin maihin, olihan tässä esityksessä esimerkiksi se, että Tanskassa sellaisista rikoksista, joihin tällaisia epäsovinnaisia menettelmiä voidaan soveltaa, pitäisi tuomion olla kuusi vuotta, kun esimerkiksi meidän esityksessämme puhuttiin kahdesta vuodesta. Se tuntuu mielestäni aika vähäiseltä.

Minä en ole lukenut sitä lausuntoa, mitä poliisit itse olivat sanoneet tähän, tai en ole jutellut heidän kanssaan. Mielestäni tässä on poliisien kannalta muistettava, että nämähän ovat aika vaarallisia tehtäviä. Vaikka tähän koulutettaisiin joitakin tiettyjä erityisiä poliiseja, tämä mielestäni laittaa ikään kuin koko poliisikunnan erilaiseen asemaan kuin ennen suhteessa näihin vaarallisiin rikollisjärjestöihin, kun hekin varmaan lukevat lehtiä ja tietävät, että tällainen esitys on tulossa. Se ehkä olisi yksi syy, minkä takia minusta olisi jotenkin parempi, jos selvittäisiin ilman tämän tyyppisiä laajoja toimenpiteitä, koska se

asettaa sitten ehkä eri tavalla nämä järjestöt suhtautumaan aggressiivisemmin poliisiin. Tässä tulee voimakkaampi vastakkainasettelu rikollisten ja poliisien välille kuin ehkä on aikaisemmin ollut. Hehän sitten voivat tehdä kenelle tahansa, jota he epäilevät poliisiksi, mitä tahansa, koska he ovat sentään rikollisia. Tässä tämä nyt oli varmaan.

Sitten yksi asia, mistä kai ainakin Asianajajaliitto oli sanonut, että tässä esityksessä ei paljon puhuttu, eli miten epäsovinnaiset menetelmät dokumentoidaan. Kyllähän niiden pitäisi olla sitten sellaisia, että niistä on pöytäkirjat ja asiat olemassa. Toivottavasti se olisi ainakin sellainen asia, joka valiokuntakäsittelyssä tulisi esiin.

Ed. L e h t o m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Sinnemäki puheenvuorossaan viittasi poliisityön tehokkuuteen. Muisuttaisin siitä, että tehokkuutta meillä tuloksilla mitataan. Vaikka poliisit saavatkin taloudellisia resursseja, varmasti myös tuloksia on uusien keinovalikoimien avulla saatavissa paremmin. Meidän tulee toki muistaa, että rikollisilla kaikki keinot ovat käytössä, niin lailliset kuin laittomat.

Haluaisin lisäksi uskoa siihen, että vaikka me olemme tässä antamassa poliisille lisää toimivaltuuksia, emme ole pakottamassa poliisia ottamaan kaikkia tässä skaalassa olevia valtuuksia käyttöön. Haluan luottaa suomalaiseen poliisiin siinä asiassa, että tarpeettomasti ei näitä äärimäisiä keinoja käytetä.

Ed. S e i v ä s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näen lakiesityksen osana sitä, jos nyt voidaan puhua kokonaisratkaisusta, jolla huumausainerikollisuus saataisiin kitkettyä ja mahdollisimman pitkälle torjuttua. Meillä on tässä keskustelussa hyvä muistaa nämä, mitä täällä olevat ministerit, lakiasiantuntijat ja poliisit ovat todenneet, mutta sen lisäksi myös ne nuoret ja heidän kotinsa, jotka joutuvat painimaan sen ongelman kanssa, että nuori on joutunut koukkuun huumausaineiden kanssa. Erityisesti kun ajattelen Turun seutuakin, jossa noin parisenkymmentä nuorta on viimeisen vuoden aikana menettänyt henkensä eli elämänsä huumausaineiden takia, niin kaikki se, mitä pystytään tekemään elämän suojelemiseksi ja pelastamiseksi, on syytä tehdä.

Ed. Sinnemäki kiinnitti aivan oikeaan asiaan puheensa loppupuolella huomiota eli poliisien turvallisuuteen. Hän viittasi siinä saman tien myös rahaan. Meidän on hyvä myös muistaa se,

että huumausainenuoren hoito, ellen nyt aivan väärässä ole, maksaa noin 300 000 markkaa vuodessa, jotain sitä suuruusluokkaa. Eli sekin vaatii runsaasti rahaa, kun näitä sairauksia hoidetaan. Jos pystytään ennalta ehkäisemään, me säästämme elämää ja säästämme hoitokuluissa.

Ed. O i n o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsiteltävänä oleva asia on sen laatuinen, että meidän tulisi miettiä kansalaisten turvallisuutta. Siinä suhteessa kaikki se, millä edistetään yleistä järjestystä, poliisin ja virkavallan toimet, on sellaista, mitä tulee edistää. Nyt käsiteltävänä oleva asia haluaa antaa kauan kaivattuja mahdollisuuksia viranomaisille. Siksi minä hieman ihmettelen sinänsä niitä kriittisiä näkökohtia, jotka asiassa on tuotu esille. Haluan, että lakia nopeasti ryhdytään edesajamaan, toteuttamaan ja etsimään vielä tehokkaampia keinoja viranomaisille kaiken rikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi.

Ed. L ö v : Värderade fru talman, arvoisa rouva puhemies! Polislagen skall förnyas. De allt öppnare gränserna har på senare år ställt nya krav på polisens arbetsmetoder. Nya befogenheter har kommit in i bilden, när gränskontrollerna inte mera utgör något större hinder för brottslig verksamhet.

För fem år sedan stiftades den nya polislagen och då utökades befogenheterna med t.ex. teleavlyssning och teleövervakning. Befogenheterna definieras förutom i polislagen i förundersöknings- och tvångsmedelslagen. Mycket riktigt var ett av problemen för fem år sedan att paragraferna i de olika lagarna tenderar att överlappa varandra, t.o.m. så att villkoren för användande av samma befogenhet var olika formulerade i de olika lagarna. Ett genomgående argument var dock, att polisens och med den nya lagstiftningen kommer att få så nya rättigheter att den klarar sig.

Nu är det dags igen. I regeringspropositionen föreslår man att polisens skall ha rätt att infiltrera sig i kriminella strukturer och utföra låtsasköp, eller bevisprovocering som det heter i lagtexten. I bakgrunden finns ett stort principiellt problem, argumentet att polisens måste ha samma möjligheter som brottslingarna är i sig helt riktigt, men betyder lätt att andra medel för bekämpning av brottsligheten hamnar i skymundan.

Befogenheterna hotar därför att bli en bottenlös brunn och vi måste tänka efter varje gång vi utökar dem. Vad kan nästa steg vara? Det är i

princip rätt att polisen skall ha tillhanda tillräckliga medel för att motverka uppkomsten av brottslighet. Det är också rätt att polisen snabbt skall kunna få rätten att avlyssna telefonsamtal om brott sker. Men, t.ex. narkotikabrotten har redan i flera repriser använts som argument för att skärpa lagstiftningen. Så länge befogenheterna används rätt och riktas till rätta personer går det an, men om de börjar missbrukas och man för lätt börjar ty sig t.ex. till infiltrering och låtsasköp är vår personliga frihet och vårt rättsskydd hotade.

Puhemies! Poliisilaki uudistetaan. Yhä avoimemmat rajat ovat viime vuosina asettaneet uusia vaatimuksia poliisin työskentelymenetelmille. Kuvaan on tullut uusia valtuuksia, kun rajatarkastukset eivät juurikaan enää ole esteenä rikolliselle toiminnalle.

Viisi vuotta sitten säädettiin uusi poliisilaki ja silloin valtuuksia laajennettiin: muun muassa telekuuntelu ja valvonta otettiin mukaan keinovalikoimaan. Valtuudet määritellään poliisilaissa ja esitutkinta- ja pakkokeinolaissa. Kuten odottaa saattoi, yhdeksi ongelmaksi osoittautui eri lakien pykälien päällekkäisyys. Päällekkäisyyttä esiintyi jopa siinä määrin, että saman valtuuden käyttämisen ehdot muotoiltiin eri tavalla eri laeissa. Keskeinen argumentti oli kuitenkin se, että uusi lainsäädäntö antaa poliisille niin ajan tasalla olevat oikeudet, että se selviytyy tehtävistään.

Taas on uudistuksen aika. Hallituksen esityksessä esitetään, että poliisilla on oltava oikeus soluttautua rikollisjärjestöihin, tehdä valeostoja tai käyttää todisteprovokaatiota kuten lakiteksissä todetaan.

Asiaan liittyy vaikea periaatteellinen ongelma. Väite, että poliisilla on oltava samat mahdollisuudet kuin rikollisilla, on sinänsä aivan oikea, mutta siitä seuraa helposti, että rikollisuuden torjunnan muut menetelmät jäävät taka-alalle. Vaarana onkin, että valtuuksia tulee pohjaton kaivo, ja siksi niitä on laajennettava harkiten.

Pitää kysyä: mikä voi olla seuraava askel? Periaatteessa on oikein, että poliisilla on oltavat riittävät keinot rikollisuuden torjumiseksi. On myös oikein, että poliisin on nopeasti voitava saada oikeus kuunnella puheluita, jos rikoksia tapahtuu. Mutta esimerkiksi huumausainerikoksia on useaan otteeseen käytetty perusteena lainsäädännön kiristämiseksi. Kun valtuuksia käytetään oikein ja ne kohdistetaan oikein, tämä käy päinsä, mutta jos niitä aletaan käyttää väärin ja niihin turvaudutaan liian helposti, esimerkiksi

soluttautumiseen ja valeostoihin, pelissä on henkilökohtainen vapautemme ja oikeusturvamme.

Mitä tulee huumausainerikoksiin, voidaan oikeutetusti kysyä, voidaanko nimenomaan soluttautumisella ja valeosto-oikeudella estää huumausainerikosten lisääntyminen. Rohkenen epäillä. Laajemmilla valtuuksilla voidaan päästä käsiksi vain jäävuoren huippuun, ehkä jopa tehdä jotain sellaista, joka ei ole välttämätöntä. Huumausaineiden väärinkäyttö on sosiaalinen ongelma, yhteiskunnan taudinoire, joka on ensi sijassa hoidettava paremmalla valistuksella tai tarjoamalla nuorille parempia mahdollisuuksia vapaa-ajan harrastuksiin jne. Huumausaineongelma sen sijaan tuskin on liian lepsun lainsäädännön tulos. Huumausaineiden kysyntään ei poliisin toimivaltuuksilla vaikuteta.

Näillä periaatteellisilla näkökulmilla haluan puhua sen puolesta, että hallituksen esitys käsitellään perusteellisesti. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että esitys lähetetään sekä laki- että perustuslakivaliokuntaan.

Talman! Vad gäller narkotikabrott kan man med rätta fråga sig om uttryckligen infiltration och rätt till låtsasköp kan förhindra en ökning av dessa brott. Jag ställer mig skeptisk till tanken på längre sikt. Med ökade befogenheter kan man bara komma åt toppen på isberget, kanske man t.o.m. gör sådant som inte är nödvändigt. Drogmissbruk är ett socialt problem, ett sjukdomssymptom hos samhället som primärt måste åtgärdas med bättre undervisning, möjligheter till fritidssysselsättning för ungdomar och så vidare. Drogproblemet är däremot knappast en produkt av för slapphänt lagstiftning. Efterfrågan på droger dikteras inte heller av polisens befogenheter.

Med dessa principiella synpunkter vill jag tala för en mycket grundlig behandling av propositionen. Därför är det helt nödvändigt att den remitteras till såväl lag- som grundlagsutskottet.

Ed. A i t t o n i e m i: Rouva puhemies! Kun runsaat 12 vuotta sitten tulini ensimmäisen keran tähän taloon, niin muistelen, että esitutkintalaki olisi silloin juuri säädetty ja tulossa voimaan. Muistan silloin poliisiyötä tehneenä henkilönä, että poliisin joukossa yleisesti uskottiin esitutkintalain halvauttavan poliisitoiminnan. Näin varmasti jossain määrin kävi, se on selvä asia, koska muun muassa pidätysajat lyhenivät jne. Se vaikutti oikeastaan sen, että kun isompiin ja merkittävämpiin rikosjuttuihin jouduttiin satsaamaan näiden lyhempien tutkimusaikojen vuoksi enem-

män väkeä, niin silloin ei riittänyt tutkijoita näihin niin sanottuihin tavallisiin rikoksiin, varkauksiin ynnä muihin. Tämä ongelma on ollut olemassa tietysti tänä päivänä edelleenkin ja vielä lisääntynyt siitä syystä, että poliisin käytettävissä olevat henkilöresurssit ovat vähentyneet. Poliisi joutuu yhä kasvavassa määrin työntämään mappiin Ö juttuja, jotka aikanaan ennen esitutkintalain voimaantuloa tutkittiin suhteellisenkin perusteellisesti ja selvitetiin. Nykyisin se on oikeastaan aika mahdotonta. Kuitenkin näen, että esitutkintalaki oli välttämätön ja se oli kansainvälisten sopimusten jne. vaatima, ja poliisi on sopeutunut siihen varsin hyvin.

12 vuoden aikana, kun olen ollut täällä, suhtautuminen poliisin valtuuksiin ja työhön on muuttunut valtavasti. Ensimmäisinä vuosina 80-luvun loppupuolella, ministeri Häkämieskin muistaa varsin hyvin, kun sama aika suunnilleen on täällä oltu, että jos poliisille ehdotettiin minikälaisia lisävaltuuksia tai mahdollisuuksien luomista, niin niitä vastustettiin ehdottoman jyrkästi jo tavan vuoksi ja siitä syystä, että epäiltiin sellaisen olevan poliittisesti edullista. Erityisesti vihreät, joita minä olen aina arvostanut fiksuina ihmisinä, ovat olleet juuri nimenomaan vastustamassa näitä poliisien mahdollisuuksia, ja sama tahti näyttää edelleenkin jatkuvan. Tietenkin heidän asiansa on, millä tavalla he näihin asioihin suhtautuvat. Minä en osaa sitä sen kummemmin arvostella.

Mutta näiden 12 vuoden aikana ja nimenomaan, kun katsotaan tätä päivää, suhtautuminen poliisiin, poliisin toimintaa koskeviin lakeihin, nimenomaan eduskunnan ja poliittisten piirien taholta on muuttunut täydellisesti. Jos vuonna 87 katseltaisiin tämän päivän esityksiä ja viime vuosina tehtyjä esityksiä, jotka ovat eduskunnassa menneet läpi puhelinkuunteluineen ynnä muineen, niin ei sitä uskoisi, että tällainen on mahdollista. Näin kuitenkin on tapahtunut ja suuntaus on tietysti positiivinen. Poliisi on myös omalla työllään ansainnut sen arvostuksen, että sille voidaan tällaisia valtuuksia antaa. Kuitenkin on todettava edelleenkin se, kun täällä poliisiministeri on paikalla, vaikka annettaisiin minikälaisia valtuuksia, jos resursseja ei lisätä ja pidetä kohtuullisina, niin ei näillä valtuuksillakaan ja toimintamahdollisuuksilla ole silloin merkitystä, koska ei ole silloin toteuttajia.

Mitä tulee tähän poliisilakiin, niin oikeastaan keskityn siinä soluttautumiseen ja valeostoihin, mutta pariin muuhunkin asiaan tässä puutun ihan lyhyesti.

Ensinnä on tämä poliisilain 40 §, joka nyt lain tasolla tietyllä tavalla paremmin kuin aikaisemmin antaa poliisille mahdollisuuden antaa virkapuolia yksityiselle ihmiselle silloin, kun sen oikeus on kiistaton; tai siihen suuntaan tämä laki sanoo. Tämä asia on ollut ennen säädettynä tietyllä tavalla tavanomaisen oikeuden pohjalta ja se ei ole niin suorasti liittynyt lakiin kuin se on tällä kertaa. Tätä minä pidän erittäin hyvänä. Se antaa silloin poliisille nimenomaan ei tavanomaiseen oikeuteen, vaan lakiin perustuvat toimintamahdollisuudet.

Toinen asia, josta täällä on puhuttu, on poliisin oikeus tutkia tilaisuuteen saapuvia ihmisiä tuomioistuimessa, kokouksissa jne. Viittaan tässä tapauksessa siihen lakiin, joka meillä valioikunnassa on ollut käsiteltävänä, joka koskee tuomioistuimen turvatarkastuksia. Siellähän on ollut keskustelua siitä, onko poliisilla oikeus tuomioistuimessa oman tietonsa perusteella aktiivisesti oman päätöksensä perusteella tehdä turvatarkastuksia vai ei. Esimerkiksi minä olen ja moni muu on ollut sitä mieltä siellä, että on olemassa poliisin yleisten valtuuksien perusteella. Minun mielestäni tässä laissa nyt selkeästi annetaan myös vastaus tähän asiaan. En oikein löytänyt laista viittausta tähän käsittelyssä olevaan tuomioistuimen turvatarkastuksia koskevaan lakiin, vaikka se liittyy aika läheisesti siihen. Se ei nyt meidän käsittelyämme millään tavalla haittaa, mutta oikeastaan etsin sieltä jonkinlaista kytkentää tähän käsittelyssä olevaan lakiin.

Mitä tulee näihin epäsovinnaisiin keinoihin, joka on aika hassu sana, minä en oikein tiedä, kuka sen on keksinyt ja mistä, mutta tämä soluttautuminen ja valeostot, niin kyllähän tällaista soluttautumista ja valeostoja on tehty tietysti aikaisemminkin tähän päivään mennessäkin pienessä mitassa.

Olen täällä, rouva puhemies, moneen kertaan hupaisasti kertonut, miten itse olin aikanaan murhatutkimusten yhteydessä Tampereen Tiliikassa homojen tansseissa hankkimassa tietoja soluttautumalla heidän joukkoonsa. Valitettavasti minun yritykseni meni pilalle, koska minua ei hakenut kukaan tanssimaan siellä. Minä en tiedä, minkä vuoksi minua ei haettu tanssimaan, mutta jotkut ovat sanoneet, että kun katselet peiliin, niin kyllä sieltä sinulle varmasti se vastaus löytyy. Minä en tarkoita tätä, että poliisi olisi toiminut laittomasti, mutta tämän tyyppisiä toimia on varmasti joskus tehty ihan lain puitteissa.

Mitä tulee näihin kahteen asiaan, niin ensinnäkin nämä valeostot. Minä en pidä sitä min-

käänlaisena ongelmana, että poliisille tällainen mahdollisuus annetaan. On varsin epätodennäköistä, että kun valeostoilla pyritään tuomaan esille esimerkiksi joku varastettu tavara tai huumausainekätkö tai muuta, se tietyllä tavalla yllyttäisi jotakin sellaiseen rikokseen, joka ei olisi jo olemassa tai meneillään. Näin ollen valeostot ovat sellaisenaan suhteellisen käyttökelpoinen asia. Siihenkin liittyy tietyllä tavalla soluttautumista, eli toisin sanoen nämä kaksi asiaa ovat selvästi hiukan päällekkäin, valeostot ja soluttautuminen, koska valeostoja tapahtuu monta kertaa siinä yhteydessä, kun soluttaudutaan sellaisiin piireihin, joilla on olemassa sitä myytävää. Eiväthän he poliisille lähde myymään, vaan sen täytyy olla joku kulman kundi, joksi poliisi on naamioitunut ja menee sieltä ostoa tekemään.

Ongelmallisempi on tämä soluttautuminen. Siis minä en vastusta näitä kumpaakaan enkä poliisilain muutoksia. Kannatan niitä ilman muuta, mutta olen samaa mieltä siitä, että erityisesti soluttautumisen osalta pitää tehdä hyvin tarkkaa työtä ja pohtia hyvässä hengessä täällä eduskunnassa ja valiokunnissa tätä asiaa. Mutta totean edelleen myös sen, että ei tämä soluttautuminen tule tällä lainsäädännöllä sillä tavalla toteutettua, että siitä tulisi toimintakykyinen ja turvallinen poliisin toimintamuoto. Se täytyy siellä kentällä ja poliisin koulutuksella, säännöksillä, näillä asioilla täytyy asia viedä loppuun ennen kuin sinne rikollisjoukkoon lähetetään joku poliisimies valeasussa, sanotaan nyt tällä tavalla, näitä asioita setvimään ja tietoja hankkimaan.

Tämä soluttautuminen on hyvin vaarallista, kun tietää, että sitä käytetään vain kovissa rikostapauksissa, kovien rikollisten joukossa, jossa ei armoa tunneta, jos tällainen poliisimies, joka on sinne soluttautunut, paljastuu. Kun sanotaan, että poliisimiehen, joka siellä on, ei pitäisi osallistua rikolliseen toimintaan, sanon senkin, että jos ollaan keikalle lähdessä ja aina sama mies haluaa jäädä kahvinkeittäjäksi, kyllä siinä epäilykset varmasti tulevat, että mikäs tämä kahvinkeittäjä oikein on. Siinä käy helposti sitten sillä tavalla, että kärehdyttää itsensä. Se on siis hyvin vaarallista hommaa tänä päivänä ja vaatii tietynlaisen ihmisen, ei siinä harjoittelukaan auta, siinä vaaditaan myöskin hyvää tuuria. Mutta joka soluttautuu rikollisliigaan, kyllä sen täytyy, ei siellä nyt murhia voi ruveta tekemään, mutta keikalla sen tietysti täytyy olla joskus mukana, taikka se on sitten entinen keikkamies ja entinen soluttautuja. Näin minä asian näen, ja tämä ei ole kyllä helppoa.

Toinen ongelma, joka tässä on, on jonkinlainen, onko siitä nyt puhuttu — nyt minä menen sivistyssanojen puolelle, jonne ei ikinä pitäisi mennä, olen aina niissä erehtynyt — mutta joku Tukholma-syndrooma tai mikä se nyt sitten on, jossa tämä soluttautuja samastuu pikku hiljaa rikollisjengiin, toisin sanoen menettää otteensa sinne, mistä on tullut. Hänestä todella tulee rikollinen, joka käyttää tietojaan päinvastoin eli tuo rikollisjengiin tietoja, jotka ovat poliisin tiedossa. Siitä voi todella tulla rikollinen. Kyllä hän täällä Helsingissä jossakin vaiheessa, oliko se nyt joku Salo vai kuka, kesken päivää mennä tehdä matkäyttö, kun oli niissä tiedusteluhommissa, pankkiryöstön. Rävähdytti vielä valtion autolla. Tämä nyt on huono esimerkki, mutta tällaista saattaa tietysti tapahtua, että poliisimies tällä tavalla samastuu siihen porukkaan, johon on mennyt. Se on toinen ongelma.

Totean vielä sen, että valeostot eivät ole minun mielestäni ongelma, mutta soluttautuminen tulee olemaan sitä, mutta sitä pystytään, totta kai, lainsäädännöllä ja ohjeilla antamaan täältä päin, mutta poliisimiesten koulutuksessa ja siinä, mitä ministeriö ja poliisi itse keskuudessaan tekevät, tätä asiaa voidaan viedä eteenpäin. Toisin sanoen näitä vihreiden näkemyksiä en hyväksy olenkaan, taikka hyväksyn, ne ovat heidän näkemyksiään ja niitä on kunnioitettava ja ovat tavanomaisia, mutta lähdän siitä, että nämä ovat hyväksyttäviä asioita ja käytössä joka puolella muuallakin, mutta niihin täytyy hyvin tarkkaan täällä suhtautua erityisesti soluttautumisen osalta, ettei laista tule täällä susi.

Sisäasiainministeri H ä k ä m i e s : Arvoisa puhemies! Siihen ed. Aittoniemen näkemykseen, että valeosto on ikään kuin turvallisempi tai yksinkertaisempi menetelmä kuin soluttautuminen, voi yhtyä. Toisaalta on muistettava se, että jo nyt suomalainenkin poliisi, tavallaan voi sanoa valitettavasti, joutuu työskentelemään aika vaarallisissa olosuhteissa ennen kaikkea silloin, kun puhutaan kovasta huumausainerikollisuudesta. Meilläkin on valitettavia esimerkkejä siitä, että eräät huumausaineliigat ovat poliisille jakaneet niin sanottuja tappouhkauksia, ja meillä on myöskin näyttöä siitä, että erään johtavan huumeepoliisin taloa on yritetty jopa räjäyttää. Onneksi se ei kuitenkaan ihan loppuun asti tuo yritys mennyt.

Haluun kuitenkin korostaa, että tässä soluttautumisessa ei varmasti ole kysymys siitä, että suomalainen poliisi joksikin ramboksi olisi ru-

peamassa. Luulen, että suuri osa tästä soluttautumisesta ja peitetoiminnasta tulee olemaan hyvin arkista puuhaa. Se tarkoittaa suunnilleen sitä, että poliisiautossa on eri rekisterikilpi kuin sen oikea kilpi, koska meillä on järjestelmä, että jokainen soittamalla autorekisterikeskukseen saa tietää, kenen autosta on kysymys. Pikemminkin tämän kaltaisista asioista on kysymys kuin siitä, että poliisi todella voisi olla aidosti jonkin rikollisliigan jäsen — eikä se sitä voikaan tämän lainsäädännön perusteella olla, koska rikokseen osallistuminen ei ole mahdollista tätä lakia rikkomatta.

Uskon, että tässä asiassa voidaan edetä maltillisesti, ja toisaalta on muistettava myöskin se, että suomalaisella poliisilla tuskin sellaisia mahdollisuuksia edes on olemassa kuin jossakin muualla, jossa saatetaan käyttää esimerkiksi vierasmaalaista poliisia sen takia, että henkilöllisyys kyetään tällä tavoin salaamaan rikosentekijöiltä. Suomea puhuvia poliiseja taitaa maailmalla olla aika vähän käytettävissä, joten tämmöiset sanoisiko suuren maailman manööverit ihan käytännönkin syistä suomalaisessa yhteiskunnassa jäävät toteutumatta. Toisaalta myöskin meidän on muistettava, että onneksi meidän rikollisuutemme taso ei ole sitä luokkaa, kuin se monissa muissa Euroopan maissa on. Mutta edelleen vahvistan sen, että kumpikin näistä uusista toimivaltuuksista on tärkeä, ja toivon, että eduskunta perusteellisen käsittelyn jälkeen suomalaiselle poliisille nämä oikeudet suo.

Ed. S y v ä r i n e n : Arvoisa puhemies! Hyvät kollegat! Hallituksen esitys poliisilain muuttamiseksi sisältää niin poliisin toiminnan kannalta kuin Suomessa elävien ja asuvien ihmisten perusoikeusuojan kannalta merkittäviä lainsäädännöllisiä uudistuksia. Poliisin rikostutkinnassa soveltamiin periaatteisiin ja rikoksista epäillyn asemaan oikeudenkäynnissä esitys puuttuu merkittävästi.

Esityksen tavoitteeksi on asetettu tehostaa vakavan, järjestäytyneen rikollisuuden vastustamista. Tavoite on yhteiskunnallisesti hyväksyttävä ja se sinänsä osaltaan myös toteuttaa tärkeiden perusoikeuksien suojaamistavoitetta, joka Suomen hallitusmuodon mukaan kuuluu ensisijaisesti julkiselle vallalle. Rikosoikeudellisesta suojasta huolehtiminen kuuluu nimenomaan valtiolle.

Keinoksi tämän tavoitteen edistämiseksi ehdotetaan, että poliisilakiin lisättäisiin epäsovinnaisia rikostorjunta- ja rikostutkintamenetelmiä

koskevia säännöksiä. Tällaisina menetelminä, joilla uskotaan edistettävän tavoitetta, ovat poliisille annettavat uudet toimivaltuudet niin sanottuun peitetoimintaan ja valeostoihin. Esitykseen sisältyy näiden lisäksi muun muassa säännökset turvallisuustarkastuksesta oikeudenkäyntien ja muiden erityissuojelua vaativien tilaisuuksien suojelemiseksi sekä ehdotus laajentaa poliisin oikeutta teletunnistietojen saamiseen ja teknisen tarkkailun suorittamiseen poliisin tiedustelutoiminnassa. Kysymys on poliisilain 3 luvun tarkoittamasta tiedonhankinnasta.

Hallituksen esitys on valmisteltu sisäasiainministeriön poliisiosastolla. Esityksen viimeisestä luonnoksesta on pyydetty ja saatu asiantuntijalausunnot Valtakunnansyyttäjänvirastolta, oikeusministeriöltä sekä Suomen Asianajajaliitolta. Esityksen valmistelu on siis tapahtunut varsin suppeassa piirissä.

Sisäasiainministeriön toiminta hallituksen sisällä esityksen valmistelussa ei saa kovin korkeita tyyliä. Sisäministeri Häkämiehen, joka valitettavasti joutui poistumaan, johdolla nyt käsillä oleva ehdotus tuotiin muiden hallituspuolueiden arvioitavaksi kuluvan vuoden toukokuun lopulla, ja ministerin alkuperäisenä tavoitteena oli, että esitys hyväksytään muuttamattomana ja keskustelutta valtioneuvostossa ennen juhanusta. Tämä suunnitelma kuitenkin osin estyi ja viivästyi.

Vasemmistoliiton ministeri Martti Korhonen otti kesäkuussa asiakirjat tutkittavakseen, ja samalla vasemmistoliiton ministeriryhmän taholta tehtiin esitysluonnokseen ehdotuksia, jotka perustuivat käyttämiemme oikeudellisten asiantuntijoiden, oikeusministeriön ja Suomen Asianajajaliiton esittämään kritiikkiin. Nämä muutokset sisäasiainministeri Häkämies torjui tapansa mukaan päättäväisesti.

Menemättä esityksen yksityiskohtiin totean, että esityksen toimivaltuudet tunkeutuvat syvälle yksityisyyden suojan ydinalueelle ja ulottavat vaikutuksensa jokaiselle perusoikeutena ja ihmisoikeutena turvattuun oikeuteen saada asiaansa käsitellyksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten mukaisesti. Tämän vuoksi esityksen valmistelu olisi tullut tehdä yhteistyössä perusoikeusasiantuntijoiden kanssa.

Euroopan unionin neuvoston vuonna 1996 tekemän selvityksen mukaan Suomessa olisi ollut tuolloin noin 10 ryhmää, jotka täyttivät tässä selvityksessä käytetyn järjestäytyneen rikollisuuden määritelmän, ja tämän selvityksen yleisenä päätelmänä esitettiin vielä, että järjestäytyntä

rikollisuutta esiintyy Suomessa vähän. Nyt sisäasiainministeriössä valmistellun esityksen yleisperusteluissa kerrotaan, että Suomen keskusrikospoliisin kaksi vuotta myöhemmin EU:n neuvostolle tekemässä järjestäytyntä rikollisuutta koskevassa selvityksessä oli mainittu jo 22 sellaista rikollisryhmää, jotka täyttivät EU:n selvityksissään käyttämän järjestäytyneen rikollisuuden määritelmän. Määrän kaksinkertaistumista kahden vuoden aikajaksolla selittää joko tilastovirhe tai käytettyjen kriteerien erilaisuus, jota esityksessä ei ole perusteltu.

Esityksestä tähän mennessä annetuista asian tuntijalausunnoista oikeusministeriön lausunto on kiinnittänyt huomiota siihen, että esityksen perusteluissa on kuvattu puutteellisesti sitä, minä laajuista järjestäytynyt rikollisuus Suomessa on verrattuna esimerkiksi muihin Euroopan unionin jäsenmaihiin. Tähän liittyen esityksessä ei ole arvioitu sitä, tulisiko järjestäytyneen rikollisuuden määrän ja laadun jollakin tavalla heijastua poliisin epäsovinnainten tutkintamenetelmien käytön laajuuteen.

Säännökset peitetoinnasta, siitä, miten julkisia rekistereitä voidaan väärentää peitehenkilöiden luomiseksi kuin myös soluttautuminen rikollisjärjestöihin sekä näihin tilanteisiin liittyvät oikeudelliset ongelmat, esimerkiksi miten tulisi määrittää ulkopuolisten viattomien oikeudellinen asema ja oikeudet vahinkotilanteissa, olisi tullut valmistella tätä esitystä huolellisemmin ja laajemmän yhteiskunnallisen keskustelun pohjalta.

Erityisen suureksi ongelmaksi Suomen Asianajajaliiton lausunnossa nostetaan sallittujen valeostojen ja kielletyn rikokseen yllyttämisen välisen rajanvedon määrittely lain tasolla. Esityksenkin mukaan rikokseen yllyttäminen ei ole sallittua valeostoa suorittavalle poliisimiehelle. Asianajajaliiton mielestä esityksessä valeostojen salimisen edellytykset ovat niin ikään liian väljät. Esityksessä valeostoja voidaan käyttää tiedustelutoiminnassa myös huumausaineiden käyttö- ja hallussapitorikoksiin. Nykyinen pakkokeinolaki antaa näiden rikosten selvittämiseen poliisille välineinä henkilöön kohdistuvan etsinnän ja takavarikon.

Esityksen perusteluiden eri kohdissa valeostot ja peitetointi määritellään eri tavoin. Määritelmässä esiintyvistä ristiriitaisuuksista seuraa puolestaan lainsäädännön soveltamistilanteissa oikeusturvaongelmia sekä toiminnassa mukana oleville poliisimiehille että sivullisille. Esityksen valmistelu ei tässä mielessä ole oikein onnistunut.

Asianajajaliitto korostaa sitä, että esitutkinta ja pakkokeinolainsäädäntö on pidettävä selkeästi erillään poliisilainsäädännöstä. Liiton lausunnossa todetaan, että valeostotoiminta perinteisessä jaotellussa esitutkinta-tiedusteluakselilla on menetelmä, joka kuuluu pakkokeinolakiin. Valeoston edellytyksenä on esitutkintakynnyksen ylittyminen, mikä merkitsee sitä, että poliisin tulee tietää rikoksen tapahtuneen ja jopa se, kuka sellaiseen on todennäköisesti syyllistynyt.

Arvoisa puhemies! Nyt käsillä olevan ehdotuksen yksityiskohdat, määrätty epätarkkuudet sekä eräät ratkaisemattomiksi jätetyt ongelmat joudutaan selvittämään eduskunnan valiokuntatyössä, mikäli päätösvaltaa näissä asioissa ei haluta luovuttaa eduskunnalta tuomioistuimille. On hyvä, että puhemiesneuvoston esityksen mukaisesti esityksestä pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto. Valiokunnan tulisikin selvittää poliisin uusien toimintavaltuuksien ja perusoikeussuojan mahdolliset ristiriitaisuudet. Lisäksi on hyvä, että esityksestä hankitaan myöskin laki-valiokunnan lausunto. Siinä tulee selvittää poliisilain ja esitutkintalainsäädännön tarkoituksenmukainen työnjako sekä uusien toimivaltuuksien sopivuus nykyisessä rikosprosessissa ottaen myöskin huomioon rikoksesta epäillyn oikeus-suoja.

Vaikka poliisin toimintavaltuuksien laajentamisesta nyt keskustellaankin, pitää muistaa, että me emme kuitenkaan elä amerikkalaisessa poliisisarjassa.

Ed. T i u r a : Arvoisa puhemies! Uunituoreen budjettiesityksen mukaan poliisien toimintamenoja ollaan lisäämässä ensi vuodeksi lähes 100 miljoonalla markalla, joista henkilöstömenojen osuus on 80 miljoonaa markkaa. Hallitusohjelman mukaan ”poliisin voimavaroja lisätään ja vahvistetaan toimintaedellytyksiä estää huumorikollisuutta, selvittää talousrikoksia sekä ehkäistä järjestäytyntä rikollisuutta”. Toimeen onkin ryhdytty rivakasti.

Lähetekeskustelussa oleva poliisilain muutos on tuomassa huumausainerikollisuuden kitkemiseksi poliiseille oikeuden huumeiden valeostoihin ja peitetointiin. Lakiehdotuksessa keinoja nimitetään epäsovinnaisiksi. Mielestäni uuden lain suoma toiminta on suotavaa, sillä niin kansainvälinen kuin kotimainenkin järjestäytynyt rikollisuus kovenee ja näin ollen on vastustuskeinojenkin kovenuttava.

Erityisesti laajentunut liikkumavapaus Euroopan unionin alueella sekä Schengenin yleisso-

pimuksen sopijavaltioiden alueella edellyttää uusia rikostorjunta- ja -tutkintakeinoja. Keskusrikospoliisin Euroopan unionin neuvostolle tekemän järjestäytyneitä rikollisuutta koskevan selvityksen mukaan Suomessa oli viime vuonna yhteensä 22 sellaista rikollisryhmää, jotka täyttivät EU:n järjestäytyneen rikollisuuden määritelmän. Toisin kuin kollega Syvärinen epäili, että kyseessä olisi mahdollinen tilastovirhe, itse olen asiasta aivan toista mieltä. On hyvinkin mahdollista, että määrä kymmenestä voi tuplaantua 22:een.

Eurooppalaisen yhteistyön ja keinojen harmonisoinnin tärkeyttä kansainvälisen rikollisuuden torjunnassa ei ole korostettu liikaa. Suomen poliisin on helpompi toimia, kun keinot ovat yhtä kattavia kuin muissakin EU-maissa.

Uuden poliisilain mukaan poliisilla olisi oikeus tehdä ostotarjouksia huumeista ja soluttautua rikollisjoukkoon. Hallituksen sisällä lakiesityksen kiistan ytimenä oli se, kuka voi antaa luvan poikkeuskeinojen käyttöön. Enemmistö tuki vaihtoehtoa, jossa korkea poliisitaso voi antaa luvan valeostotoimintaan.

Niin ikään uusi lakiesitys sisältää säännökset turvallisuustarkastuksista oikeudenkäyntien ja muiden erityissuojelua vaativien tilaisuuksien suojelemiseksi. Lisäksi ollaan laajentamassa poliisin oikeutta teletunnistietojen saamiseen ja teknisen tarkkailun suorittamiseen. Teletunnistietoja tarvitaan erityisesti, kun kyseessä on hengen tai terveyden välitön vaara tai törkeä rikos.

Esityksen perustelujen mukaan säännöksillä on tarkoitus tehdä sallituksi tarkkailun sellaiseen sisältäjä puuttuminen tarkkailtavan yksityisyyteen, mutta ei mitään muuta laissa normaalisti kiellettyä toimintaa. Tarkkailua koskevat säännökset eivät siten oikeuta provokaatioon, mikä merkitsisi yllytystä rangaistaviin tekoihin, eikä soluttautumista, jossa poliisin olisi paljastumisensa välttämiseksi käytännössä pakko osallistua rikollisjoukon toimintaan vähintään avunannon tunnusmerkit täyttävällä tavalla. Poliisisarjoista tuttujen niin sanottujen vasikoiden käyttö on sen sijaan poliisin toimintaa normaalilla tavalla ja myös tietojen hankintaa.

Arvoisa puhemies! Moni oman elämänhallinnan menettäneistä on alttiina monille vakaville ja rikollisillekin uhkakuville. Yksi suurimmista ja vaarallisimmista uhista ovat huumeet ja huumausainerikollisuus. Vaikka jatkuvasti uutisoidaan suurista huumausainetakavarikoista, ovat ne vain murto-osia Suomessa liikkuvista huu-

mausainemääristä. Haluankin kiirehtiä toimenpiteitä, joilla huumausaineiden ja muiden päiheteiden käytön ehkäisyä ja haittojen torjuntaa tehostetaan. Lisäksi tarvitaan voimakasta panostusta ennalta ehkäisevään työhön ja huumevalistukseen, kuten kuntoutukseenkin. Toimet edellyttävät ennakoluulottomia, monimuotoisia ja hallinnonalat ylittäviä toimenpiteitä.

Mielestäni poliisin valeosto-oikeus ja soluttautuminen huumausainerikollisuuden kitkemiseksi ovat yksi niistä ennakoluulottomista toimista, joita tarvitaan niin rikollisuuden torjumiin kuin kansalaisten turvallisuuden lisäämiseen. Kyseiset poliisin uudet oikeudet ovat arkipäivää monissa Länsi-Euroopan maissa. Kansainvälinen rikollisuus, mitä huumausainerikollisuus mitä suurimmassa määrin on, ei tunne valtiollisia rajoja.

Arvoisa puhemies! Lopuksi: vanha poliisilaki on täyttänyt sille asetetut tavoitteet, mutta mikäli poliisi on keinovalikoimaltaan voimaton, annamme turhaan etumatkaa järjestäytyneelle rikollisuudelle.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käyty jo monipuolista keskustelua aiheesta, enkä halua istuntoa pitkittää kertaamalla niitä näkökohtia, jotka puoltavat nyt annettua esitystä. Haluan antaa ministeri Häkämiehelle tunnustuksen siitä, että hän on heti virkakautensa aluksi tuonut näin ripeästi eduskunnalle jo viime kaudella odotetut esitykset.

Immettelen vain vieläkin sitä, että vaikka huumarikollisuus lisääntyy huimaa vauhtia, etenkin vuodesta 95 lähtien, Lipposen ensimmäinen hallitus ei saanut aikaan konkreettisia toimenpiteitä huumarikollisuuden torjumiseksi. Näin annettiin huumarikollisuuden paisua usean vuoden ajan, minkä seurauksena yhä useammat suomalaiset ovat tulleet huumeriippuvaisiksi.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmähän teki viime kaudella huumeriippuvuuden ohjelman, jonka eräs toimenpide-ehdotus oli juuri poliisin valtuuksien laajentaminen peitetoiminnan ja valeoston osalta. Täytyy muistaa myös se, että epäsovinnaisilla rikostorjunta- ja rikostutkintamenetelmillä voidaan myös tehostaa poliisin toimintaa niin, että pienemmillä resursseilla ja vähemmällä henkilöstöllä voidaan nopeammin selvittää rikoksia.

Toivon, että nämä esitykset saadaan käsiteltyä valiokunnissa sujuvasti ja ripeästi, ettei eduskunta tarpeettomasti ryhdy jarruttamaan huumarikollisuuden torjuntaa.

Ed. M. S a l o : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys poliisilain muuttamiseksi on perusteltu. Kansalaiset odottavat eduskunnalta toimia turvallisuuden parantamiseksi ja rikollisuuden kitkemiseksi. Todella, niin kuin ed. Räsänen totesi, eduskunta ja varsinkin hallitus olivat vielä vuonna 95 erittäin kuuroja sille asialle, kun esitettiin kysymyksiä, mihin hallitus aikoo ryhtyä, jotta lisääntyvä huumausaineongelma saataisiin pysäytettyä ja kitkettyä. Tämän kysymyksen esitin ministeri Enestamille, johon hän vastasi, että tilastojen mukaan meillä ei ole huumausaineongelmaa. Huumausaineongelma on tällä hetkellä käsissä. Kun vielä hallituksen toimesta poliisien käytössä olleet resurssit ovat olleet alimitoitettuja, ongelma on räjähtänyt käsiin. Siksi nyt tarvitaan todella ainakin tilapäisesti kovempia otteita ja selkeämpiä toimintaedellytyksiä poliisin toimintakenttään, jotta tämä laajamittaiseksi paisunut järjestäytynyt rikollisuus voidaan kitkeä.

On ikävää todeta, että ihmiset, jotka ovat todellisessa hädässä, eivät saa viestiään yhteiskunnassa perille ja tuska heidän keskuudessaan vain kasvaa. Toivottavasti nyt hyvin nopealla aikavälillä eduskunnassa eri valiokunnissa kyetään saattamaan tämä lakiesitys siihen kuntoon, että se voidaan tällä eduskunnan salissa lopullisesti hyväksyä.

Ihmisen perusoikeuksiin aina pitää kiinnittää erityistä huomiota ja myös niin, että meillä yksilön suoja säilyy. Mutta on perusteltua kysyä, täytyykö tänä päivänä keskusvankiloissa toimivien rikollisten saada johtaa kuitenkin linnasta käsin ulkopuolella olevia omia järjestöjään. Tämä tuntuu erikoiselta. Siksi uskon, että myös tähän asiaan tällä lainsäädännöllä kyetään käymään käsiksi.

Poliisimiehet valikoidaan hyvin tarkalla seuralalla. Siellä on myös sisällä kuri ja järjestys. On perusteltua olettaa, että siellä ilmeneviin mahdollisiin väärinkäytöksiin poliisimiesten keskuudessa tullaan kovalla kädellä tarpeen mukaan puuttamaan. Toivon asialle nopeaa käsittelyä.

Ed. K a r t t u n e n - R a i s k i o : Arvoisa rouva puhemies! Poliisilakiin ehdotetut uudet menetelmät ovat peitetointia ja valeostot. Poliisin toimivalta on ollut meillä lainsäädännöllisesti tiukasti rajoitettua, mutta toimivallan laajentaminen olisi kannatettavaa, sillä esimerkiksi huumeet ovat tulleet jäädäkseen, eikä kukaan ole niiltä enää turvassa. Tyypillinen huumeiden käyttäjä ei enää ole välttämättä narkkarin näköi-

nen tyyppi vaan kiltti koululainen, joka tulee kotiin sovittuna kotiintuloaikana ja sulkeutuu sitten omaan huoneeseensa käyttämään huumausaineita.

Huumerikollisuus on hyvin organisoitua toimintaa. Huumeisiin sortunut nuori useimmiten joutuu painostuksen kohteeksi ja joutuu pelkäämään jopa henkensä puolesta yrittäessään rimpuilla irti huumejengistä. Rajojen avautuminen mahdollistaa myös huumausaineiden vapaaman liikkumisen, ja käyttäjiksi houkutellaan yhä nuorempia. Meillä täällä Suomessa on ollut vielä suhteellisen turvallista ja rauhallista. Jos haluamme, että lapsemme saavat kulkea kaduilla turvallisesti edelleen, on asiaan puututtava nyt.

Poliisilain muuttamista koskevassa esityksessä keskeiseksi poliisin toimintamalliksi on mainittu myös lähipoliisitoimintamalli. Olisi tärkeää, että nyt uusien määrärahojenkin kannalta huomio suunnattaisiin entistä enemmän ennaltaehkäisyyn eli koulupoliisitoimintaan. Koulupoliisin tulisi olla koululaisten hyvä tuttu ja saatavilla aina tarpeen vaatiessa.

Poliisin peitetointia ja valeostot ovat tervetullut keino huumausainerikollisuuden kaltaisen vakavan rikollisuuden torjuntaan. Maamme rajoja tulisi valvoa huumekaupan torjumiseksi nykyistä paremmin, eikä pahitteeksi olisi, vaikka huumekoirat nuuskisivat kaikki maahan tulevat matkustajat ja heidän matkatavaransa.

Pelkästään jo Turun alueella on tänä vuonna kuollut 17 nuorta huumeiden yliannostukseen. Jos liikenteessä olisi kuolleisuusluku yhtä korkea, olisi tarvittaviin toimenpiteisiin ryhdytty jo aikoja sitten. Tämä uudistus ei mielestäni loukkaa rehellisen kansalaisen perusoikeuksia.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Ed. L e h t i m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. Lax totesi aikaisemmin, että laki on Suomen oikeusjärjestystä varten. Totuus kai kuitenkin lieenee se, että jokainen laki ja lainsäädäntö on suomalaisia varten, meitä kaikkia varten. Kun suomalaisten perusoikeus ilman muuta on turvallisuus, tämän takia kaikki ne keinot, joilla ihmisten turvallisuutta parannetaan, ovat hyväksyttäviä ja niitä pitää myös toteuttaa. Näin ollen, niin kuin ryhmän puheenjohtaja ed. Zyskowitz totesi, kokoomus kannattaa lakiehdotuksen hyväksymistä hyvinkin nopeassa tahdissa.

Sen sijaan keskustelussa on jäänyt käsittelemättä ehkä asian se puoli, että uudet toimivaltuudet aiheuttavat niitä käyttävien poliisimiesten joutumisen suuremman uhan alle kuin aikaisemmin. Näin ollen kun asia valiokuntaan menee, haluankin pohdittavaksi sen seikan, onko oikeuksien käyttäminen virkavelvollisuus vai ovatko kyseessä keinot, joihin valitaan poliisimiehet vaapaetoisuuden perusteella.

Ed. W a l l i n : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen tuoma lakiesitys on mielestäni hyvä. Olen tämän suuntaisen lakiesityksen puolesta puhunut jo pitkään. Tämä perustuu tietenkin siihen, että huumeongelma on tullut Suomeen pysyväisesti. Se on pahentunut vuosi vuodelta, ja sen loppua ei näy. Lähestytään kansainvälisiä keskiarvoja koskien pääkaupunkiseutua.

Noudin äsken Stakesin viimeisimmät raportit, joissa kerrotaan siitä, miten huumeet ovat levinneet viime aikoina Suomessa. Siellä todetaan otsikossa, että huumeet ovat todellisuutta Suomessa. Ensin näkyi kannabis, nyt myös kovat huumeet. Kun arvioidaan käyttäjien määrää, voidaan todeta, että kovien huumeaineiden käyttäjiä valtakunnallisesti arvioiden vuonna 97 on ollut tilastollisen arvion mukaan peräti 10 000—15 000. Jos se suhteutetaan koko Suomen väestöön ottaen huomioon ikäryhmän 15—55-vuotiaat, se on noin 0,3—0,5 prosenttia. Amfetamiinin käyttäjien osuus kovien huumeaineiden käyttäjistä on 70—80 prosenttia. Käyttäjistä peräti 40 prosenttia sijoittuu pääkaupunkiseudulle.

Kun tarkastellaan huumeaineiden kokeilijoita, jotka ovat pääsääntöisesti nuoria koululaisia, heidän määränsä on nopeasti kasvanut. Vuonna 92 heitä oli väestöstä, tästä samasta ikäryhmästä, vain 1,6 prosenttia, kun taas viime vuonna, 98, heitä oli jo noin 3,2 prosenttia. Uskoisin, että erityisesti tämä laki, jossa sallitaan valeostot, sopii parhaiten pääkaupunkiseudulle, missä huumeaineongelma on pahimmillaan.

Pääkaupunkiseudulla on vuonna 97 ollut arvioiden mukaan 4 000—8 000 kovien huumeaineiden käyttäjää eli peräti 0,7—1,3 prosenttia alueen 15—55-vuotiaasta väestöstä. Käyttö näyttää yleistyneen enemmän miehillä kuin naisilla ja enemmän 26—55-vuotiailla kuin 15—25-vuotiailla. Kun tätä 0,7:ää ja 1,3:a vertaa eurooppalaisten suurkaupunkien tasoon, voidaan todeta, että täällä ollaan kovien huumeiden, esimerkiksi heroinin, käyttäjien keskiarvossa nyt jo puolessa, eli kun käyttäjiä Keski-Euroopan suu-

riissa kaupungeissa on noin prosentti väestöstä, täällä on saavutettu jo 0,4 prosentin taso.

Kun tarkastellaan asiaa laajemmin ja katsotaan, mitä kannanottoja yhteiskunnassa asiasta on esitetty, tietysti asiantuntijat ovat parhaita ja huumeongelmassa huumeiden käyttäjien keskuudessa toimivat ovat parhaita asiantuntijoita. Voidaan todeta muun muassa Tapio Jaakkolan, joka on Irti Huumeista ry:n toiminnanjohtaja, kannanotto, jossa hän toteaa, että huumeet ovat kasvava ongelma. On aika vaikuttaa ja auttaa. Tästä syystä lämpimästi kannatan hallituksen esitystä.

Mielestäni yksi pahimmista rikoksista on saat-
taa toinen ihminen huumeiden käyttäjäksi. Rinnastaisin sen lähes henkirikokseen. Kuten edellinen puhuja totesi, Turun seudullakin on peräti 17 nuorta päätyntä jo kuolemaan tämän vuoden aikana. Tällaiset henkilöt, jotka tietoisesti pyrkivät saattamaan toisen ihmisen huumeasaineriippuvaiseksi piittaamatta siitä, että todennäköinen tulos on kuolema, eivät voi olla saman oikeusturvan alla kuin tavallinen kansalainen. Kun huumeiden käyttäjien tekemistä rikoksista valtaosa on omaisuusrikoksia, tästä on seurauksena se, että me tavalliset kansalaiset joudumme kohtaamaan osaltamme huumerikollisuutta. Ja mikä on niitten nuorten tyttöjen kohtalo, jotka prostituoituina myyvät itseään saadakseen rahaa huumeisiin, ja rahat välittyvät ammattirikollisille ja heidän liigoilleen.

Kun ollaan Euroopan unionissa ja meillä on yhteinen poliisiyhteistyö, niin kyllä meidän suomalaisten päättäjien pitää olla rohkeita ja tehdä sellaiset päätökset, joilla pystymme luomaan lainsäädännön, että suomalaiset poliisit voivat samojen metodien, samojen toimintatapojen, kanssa toimia täällä Suomessa kuin esimerkiksi Italiassa, Espanjassa, Tanskassa ja monessa muussa maassa.

Kun vielä hurskastellaan sillä, rikkooko tämä rikollisen oikeusturvaa vai ei, niin kyllä ehdottomasti olen sitä mieltä, että tärkein tehtävämme on kuitenkin turvata tavallisen kansalaisen ja nuorten tulevaisuus. Kannatan lämpimästi hallituksen esitystä ja toivon sille pikaista käsittelyä.

Ed. E. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Tänä päivänä salissa on asian ympäriltä käyty hyvä keskustelu, ja muutama kommentti tästä lakiesityksestä.

Ensinnäkin minä kannatan tätä ja voin todeta sen, jotta neljän vuoden aikana, edellisen kauden aikana, mitä täällä salissa käytiin keskustelua,

tämän tyyppistä odotettiin tänne ja monessa yhteydessä peräänkuulutettiin, jotta uusia elementtejä pitäisi saada käyttöön, koska nähtiin se huumeiden leviäminen ja rikollisuuden leviäminen jo tuonne pienimpiin kuntiin saakka. Pikkuhiljaa se on pyörinyt kuin lumipallo ja kasvanut.

Sen sijaan voisi yhtyä niihin ajatuksiin, mitä ed. Aittoniemi totesi tästä maailmanmenosta ja kehityksestä, mitä suomalaisessa yhteiskunnassakin on tapahtunut. Itse nimittäin vielä sanotaan viisi, kuusi, seitsemän vuotta sitten en olisi uskonut, että me ajaudumme tällaiseen tilanteeseen, että me joudumme tämän tyyppistä lainsäädäntöä edes miettimään. Silloinhan ajateltiin sillä tavalla, että semmoiseen poliisivaltiosysteemiin ei mennä, jossa poliisille annettaisiin hirveän paljon lisävaltuuksia, koska siitäkin on omat näkemyksensä ja tavallaan elämän myötä tullut kokemus siitä, jotta jotkut nuoret poliisimiehet virkaintoisuudessaan voivat mennä hyvin pitkällekin. Mutta tässä lainsäädännössä, onneksi nyt voi todeta, valeosto- ja soluttautumisasiakseen yhteydessä on kyllä todettu, että käskyn antaa päällystöön kuuluva tai tutkinnanjohtajaksi määrätty poliisimies, jolloin se lienee nyt hyvin valvottua toimintaa ja kohtuullisen hyvin hanskassa.

Yksi kommentti tähän lakiesitykseen. Kun luin näitä perusteluosia, täällä todetaan nimenomaan poliisimies-sana. Eduskunta on aikanaan puuttunut siihen ja sen käyttöön. Miksi ei käytäisi sanontaa poliisi, koska se on tietysti niin, jotta siellä on myös naisia mukana. Sen takia minä olisin odottanut, että tässä olisi voitu käyttää sanaa poliisi, niin kuin monet puhujat täällä ovat käyttäneet ja jopa ministerit ovat käyttäneet poliisi-sanaa, koska se joka tapauksessa kansalaisen mielikuvissa ja kielessä tuntuu oikealta. Kukaan ei erehdy siitä, mitä tarkoittaa sana poliisi, toisin kuin jos käytetään poliisimies tässä vanhassa muodossa. Täällähän todetaan sillä tavalla, jotta kokonaisuudistuksen yhteydessä tämä asia perusteellisesti pohditaan. Olin itse ollut valmis tämän pohtimaan heti ja vaikka tässä yhteydessä. Valiokuntahan voi tehdä vieläkin tähän omat kommenttinsa ja muuttaa tämän. Tämä on niitä pienimpiä murheita tässä.

Sinällään on hyvä koko tämä ajatus. Jos voidaan saada valeostoilla, soluttautumisella, vähennettyä rikollisuutta, niin olen samaa mieltä, mitä monet puhujat aikaisemminkin, jotta se oikeastaan turvaisi sitä perusoikeutta niille tavallisille rehellisille ihmisille. Kun tässä jotkut ovat kantaneet huolta näitten rikollisten perusoikeu-

desta, niin niilläkin on perusoikeudet, mutta näen sen vähän toisesta vinkkelistä. Nimittäin minusta ihmisen perusoikeus tässä yhteiskunnassa on se, jotta meidän tavallisten ihmisten, jotka emme osallistu siihen kaupankäyntiin tai huumeiden välittämiseen tai käyttämiseen, pitäisi tietää, että meidän lapsemme ja me voimme olla suojassa siltä toiminnalta.

Ennen kaikkea sitten vielä siitä, mitä tässä on tapahtunut isommassa mittakaavassa. Nyt ovat Euroopan rajat avautuneet. Kun itse olen tuolta itäisestä Suomesta, itärajan tuntumasta, niin siellä joka päivä lukemattomat määrät autoja seisoo siellä tienvarsissa. En tiedä, mitä kauppaa ne käyvät. Minä uskon, että siellä voi olla yksi semmoinen kanava, jota ei kanssa pystytä valvomaan. Tämä antaa uudet mahdollisuudet myös sen kaupankäynnin valvontaan. Siinä mahdollisesti tulee muutakin kuin tupakkaa ja viinaa ja mitä siellä tuleekin, mahdollisesti myös huumeita.

Eilispäivänä viimeksi ihmiset evästivät, kun olin lähdössä tänne pääkaupunkiseudulle, siitä, jotta tee jotain siellä, jotta sekin kaupankäynti saadaan hallintaan, koska poliisit ovat siinä mielessä voimattomia siinä, jotta ne sakot, jotka ovat hyvin vaatimattomia, koska tuloja ei voi osoittaa, monesti jäävät saamatta ja ovat hyvin pieniä mittasuhteissa siihen, mitä se kaupankäynti itärajan takaa Suomen puolelle on tällä hetkellä jo. Se vaikuttaa tietysti verotuloihin. Se vaikuttaa kaikkeen normaalitoimintaan. Se on semmoista pimeätä kauppaa. Siitä ei makseta arvonlisäveroja eikä muita. Uskon niin, jotta jos ei tällä hetkellä siellä vielä näitä huumeita ole, niin jatkossa varmasti tulee pikkuhiljaa olemaan.

Ed. S. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Nyt kerrankin on päästy heti syysistuntokauden alkaessa todelliseen asiaan ja oikeitten asioiden kanssa puhumaan ja selvittämään, eteenpäin vie-mään. Kiitos siitä hallitukselle ja erityisesti varmasti ministeri Häkämiehelle, joka tämän asian on näinkin pikaisesti saanut eteenpäin menemään ja oikeaan valoon.

Tässä salissa on käytetty tavattoman paljon hyviä puheenvuoroja. Mutta ihmettelen kyllä myös sitä hurskastelua, mitä täällä on tämän päivän aikana ilmennyt siinä, että tuntuu niin kuin kyse olisi sellaisista avustajista ja, voisinko käyttää jotain muutakin nimitystä tässä asiassa, ehkä lähinnä näitten syytettyjen ja kauppiamies-ten avustajista koostuneesta leiristä, jolloin pelätään, ettei vaan näitten ammatin harjoittaminen

kovin vaikeasti vaikeutuisi ja ettei tälle kauppa-toiminnalle tulisi merkittävää haittaa tässä suomalaisessa huumausainerikollisuudessa.

Kuitenkin pääosin, mitä päivän aikana on täällä puhuttu, on ollut sellaista, että näkee, että eduskunta on ottanut todella tähän asiaan kantaa, on syventynyt tähän asiaan ja haluaa kantaa vastuuta myöskin tulevaisuuden Suomesta, tulevaisuuden Suomen mahdollisuuksista. Ellei poliisilla ole täysiä valtuuksia, ellei poliisilla ole käytettävissä kaikkia keinoja, ellei sillä ole myöskin näiden lueteltujen keinojen lisäksi käytettävissä mielikuvituksen tuomia lisäkeinoja, niin käsittääkseni se on monessa tapauksessa voimaton. Onhan selkeää, että rikollisjärjestöjen toiminta muuttuu ja muuntuu koko ajan sitä kautta, kun vastatoimenpiteet kohdistuvat heidän nykyisin käyttämiinsä toimintatapoihin. Menään selvästi kovempaan ja kovempaan tapaan ja muotoon.

Varoittaisinkin jo tässä vaiheessa, että ehkä esitys sellaisenaan, vaikka se tuntuu niin hyvältä, on liian lievä ja antaa liian pienet mahdollisuudet poliisille toimia todella nopeasti todella suurten liigojen paljastamisessa. Ei ole varmasti kaukana aika, kun täällä päästään vähän amerikkalaiseen tapaan, sellaiseen tapaan, jossa käytetään rikollisten taholta kovempia keinoja, todella kovempia painostuskeinoja, niin kuin nyt jo ilmi on tullut.

Yks semmoinen näkökohta, mitä ei ole tässä keskustelussa vielä myöskään julkituotu, on se, että suomalainen yrityselmä on merkittävilta osiltaan yksityisten ihmisten lisäksi tämän asian maksaja. Koska huumausainerahat on jostakin saatava, ne kaivetaan yrittäjiltä, ne kaivetaan yrittäjien nahasta. Osan niistä korvaavat vakuutusyhtiöt, ja sitä kautta kuitenkin se peritään takaisin aina korotettuina ja korotettuina vakuutusmaksuina. Ei voi olla oikein, että me katsomme tätä asiaa kevyesti ja pehmein sormin, jos siihen on mahdollisuus tämän esityksen myötä vielä tiiviimminkin puuttua.

Kun äsken ed. Esa Lahtela puhui tästä sanasta poliisimies, ehkä voi olla saivatun, mitä se tarkoittaa, mutta käsittääkseni siinä voi, niin kuin tässä todettiin, valiokuntakäsittelyssä tulla esille semmoinenkin mahdollisuus, että siinä lukisi poliisi. Jokainen kyllä tietää, mitä tarkoittaa sana poliisimies. Se pitää sisällänsä niin rouvasväen kuin herrasväenkin.

Ehkä voisi noin vähän karrikoiden sanoa, kun se tuntuma, mikä tässä on muodostunut tälle asialle, on se, että tällaista lakia tämän muotoise-

na tarvitaan, että on selvää, että poliisin oikeudet ja velvollisuudet pitää olla lakiin kirjattu, mutta että niin kuin kaikessa muussakin, tämä rikollisten oikeussuoja, oikeusturva ja oikeusavustajat, mitkä nyt yhteiskunnan lukuun vielä maksetaan, on erittäin kehittyntä, hyvin virkansa osaavaa ja taitavaa, siellä on varmasti luotu nämä tarpeet siihen, että pitää olla kaikki viimeisen päälle kirjattu, että voidaan tällainen valeosto, harhautus, tehdä ja toteuttaa.

Mielestäni kaikki keinot, kaikki sekin, mitä vielä ei ole julkitullut tässä asiassa, mitä valiokunnista löytyy, on lisättävä tähän ja käytettävä ja luotava käyttömahdollisuudet niin, että poliisilla on näissä vakavissa asioissa, todella sanoisin, rajattomat valtuudet kaikkiin tapoihin ja keinoihin, millä voidaan ehkäistä ja katkaista se liika työ, mitä Suomessa ollaan rakentamassa ja tekemässä.

Rouva puhemies! Toivon, että tämä asia menee nopeasti valiokunnissa eteenpäin ja saadaan sellainen lopputulos, että tämä isänmaa nähdään entistä parempana ja puhtaampana myöskin 2000-luvulla.

Ed. E. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni oli todella, kun saan käsitellä tätä asiaa lakivaliokunnan jäsenenä, pitäytyä siihen varsin neutraaliin vastauspuheenvuoroon, jonka täällä jo käytin, mutta kun se antoi ministeri Häkämiehelle aiheen tulla kahvilaan kepitämään minua hallituksen linjoille, käytän tilaisuuden vielä selittää, mitä tarkoitin. Olen hallituksen linjoilla.

Poliisiin kohdistuva väkivalta ja väkivallan uhka on 1998 tehdyn tutkimuksen mukaan tällä vuosikymmenellä oleellisesti lisääntynyt. Minä selitän sitä pitkälti juuri sillä kilpavarustelulla, jota tässä nyt ollaan jatkamassa. Nimittäin poliisi on tässä kilpavarustelussa toinen, mutta se on myönnettävä, vain toinen osapuoli. Sellainen reilun pelin henki, joka rikollisuuden torjunnassa, rikostutkinnassa, vallitsi silloin ja pari vuosikymmentä sen jälkeen, kun me ed. Aittoniemen kanssa niihin tehtäviin antauduimme, on jollakin tavalla kadonnut, ja sen seurauksena marmorilaattoja poliisisankarivainajien tauluun Otaniemessä ilmestyy sitä vauhtia, että se tila alkaa kohta käydä pieneksi.

Minusta on viitteellistä se, että hallituksen tekstissä käytetään sanaa "epäsovinnaiset" keinot. Me olemme olleet valmiit arvioimaan, kriittisesti arvioimaan, naureskellen arvioimaan sitä, mitä DDR:n poliisi vuosikymmenet teki, ja sela-

taan ja tutkitaan niitä arkistoja nyt suurennuslasin kanssa ja paljastetaan niitä ihmisoikeusongelmia, joita siinä toiminnassa on ollut. Mutta me emme ole yhtä kriittisiä tässä keskustelussa itseämme kohtaan.

Kuljin vuosina 91—92 viikoittain Kirkkokadulla virkamiestyöryhmässä, joka viimeisteli nyt voimassa olevan poliisilain. Siinä virkamiestyöryhmässä oikeusministeriön edustaja torjui soluttautumisesta, valeostot ja vastaavat epäsovinnaiset keinot vähän saman tapaisella pohdiskelulla, jota lakivaliokunnan puheenjohtaja, ed. Lax hyvin varovaisesti tänään kävi. Me poliisimiehet, joiden kokeneisuus oli vuosissa mitattuna suurin piirtein samaa luokkaa kuin minun silloin, puolestamme torjuimme ne eettisin ja moraalisin perustein. Me olimme näkevinämme niissä työturvallisuusriskin ja ilmapiirin kovenemisen, jonka seuraukset eivät ole hyvät.

Ed. Zyskowiec edellytti, että tämä laki muuttamattomana hyväksytään, ja sanoi sen peilaavan eduskunnan luottamusta poliisiinsa. On tietysti tärkeätä, että eduskunta luottaa poliisiinsa, mutta oleellisesti tärkeämpää on se, että kansalainen luottaa poliisiinsa. Jos se luottamus menee, viisi miljoonaa silmää ja korvaa sulkeutuu, ja niin valitettavasti on jossakin määrin jo 90-luvulla tapahtunut. Ei poliisi näe parhaillakaan oikeuksilla eikä kuule millään normeilla joka nurkkaan ja joka tapahtumaa, jos sillä ei ole kansalaisten silmä ja korva käytettävissä. Sen vuoksi, kun tätä lakitekstiä ja sen perusteluja pohdiskellaan, ei pidä pohdiskella eduskunnan luottamusta poliisiin, vaan kansalaisten luottamusta poliisiin.

Sen vuoksi, kun täällä lähes jokainen puheenvuoro on päättynyt siihen, että toivotaan lakiesitykselle nopeaa käsittelyä, niin minä sanoisin niin, että hallituksen linjalla ollen toivon tälle hyvin perusteellista käsittelyä, pohdiskelevaa käsittelyä.

Mitä edustajien E. ja S. Lahtela pohdiskeluun terminologiasta tulee, niin voin joskus kahden tai kolmen kesken kertoa, mikä ero on instituutiokäsitteellä poliisi ja käsitteellä poliisimies; ne on vuosina 91 ja 92 tarkoin harkittu.

Kun huumausaineongelma on tullut joka toisessa puheenvuorossa esille, niin en malta olla vielä lopuksi käsittelemättä sitä. 60-luvun puoliväliin mennessä meillä ei ollut käytännöllisesti katsoen muuta huumausaineongelmaa kuin se, mitä sotavammojen hoidosta oli periytynyt. 60-luvun puolivälissä uudet huumeet alkoivat tulla Suomeen. Jos meillä olisi mahdollisuus heijastaa

seinälle grafiikka siitä, minkälainen ongelma 60-luvun puolivälistä tähän päivään on ollut, niin me saataisimme havaita, että silloin kun tämä kansakunta on kuvitellut, että sillä menee hyvin, se ongelma on ollut pieni, ja silloin kun moni voi pahoin, ongelma on ollut suuri. Vuoden 66 luvut ja vuoden 89 luvut ovat hyvin lähellä toisiaan. Huumausaineongelma ei ole muulloin käynyt niin alhaalla kuin se vuonna 89 kävi vähän ennen kuin talouden korttitalo sortui. Se ei ole käynyt niin alhaalla sitten 60-luvun puolivälin.

Toisin sanoen huumausaineongelma heijastelee vallan muuta kuin poliisin valtuuksia tai niiden puutteita. Onnistunut kasvatusta ja sosiaalipoliittika ovat parasta ja vankeinhoitokulut huomioon ottaen taloudellisinta kriminaalipoliittikaa.

Ed. A k a a n - P e n t t i l ä : Arvoisa puhemies! Ed. E. Kanervalle tekisi mieli sanoa, että hän voisi pääkaupunkiseudun poliisin kanssa olla yhteistyössä ja keskusteluyhteydessä. Voi olla, että vähän toisenlaisiakin mielipiteitä saat-taisi tulla mukaan sinänsä hänen arvokkaaseen puheenvuoroonsa.

Minä puolestani kannatan hallituksen esityksen nopeaa eteenpäinmenoa. Toivon myös, että se aika lailla muuttumattomana menisi lävitse. Oman ammattini kautta olen nähnyt suomalaisen poliisin työskentelyä 30 vuoden ajan. Minulla on erittäin hyvä käsitys siitä. Sen takia luotan hyvin pitkälle siihen, että kun he haluavat työnsä avuksi uusia työvälineitä tämän meidän esityksemme mukaan, niin kuin täällä hyvin tarkasti toisessa kappaleessa sanotaan, niin ne on heille silloin käsittääkseen annettava.

Huumeongelma on hyvin suuri. Viralliset tilastot tulevat jäljessä. Käsitykseni on jopa sen suuntainen, että mahdollisesti yksi sukupolvi tiettyiltä osin on jo menetetty sen suhteen. Jos siinä vain turvataan kotiin ja kouluun eikä maahan-tuonnin ja kauppaketjujen katkaisemiseen, niihin, jotka huumeet Suomeen tuovat, niin yksipuolisesti puutomme tähän ongelmaan. Sen takia katson, että kun poliisi suorittaa harkintaa valeostoissa, peitetoinnassa ja epäsovinnaisissa toimenpiteissä, se on aivan oikean suuntaista toimintaa eikä sodi perusoikeuksia vastaan.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Tämän puheenvuoron olisin voinut jättää käyttämättäkin, mutta ministeri Häkämies antoi sellaisen kuvan soluttautumisesta, että siinä on kysymyksessä oikeastaan vain se, että vaihdetaan po-

liisiin autoon väärät rekisterinumerot ja — tämän jatkoon sanon omasta mielikuvituksestani — mennään Espalle istumaan ja siinä on soluttautuminen ja siinä selvitetään rikoksia ja taskussa on väärät henkilöpaperit. Ei se tällä tavalla käy, mitä hyötyä siitä on?

Ministeri Häkämies ei ole ajatellut näitä asioita oikein perusteellisesti. Kyllä soluttautuminen, jos sillä aiotaan tutkia rikoksia ja suuria ja merkittäviä rikoksia, esimerkiksi huumausainerikoksia, merkitsee soluttautumista myös henkilönä niiden rikollisten joukkoon, jotka rikollista toimintaa harrastavat. Kyllä ennenkin on lyöty tietysti rapaa rekisterikilven päälle jossakin, kun on yritetty säilyttää se, että ei tiedetä, kuka on. Kyllä ministeri Häkämies nyt, hyväntahtoisuuttaan tietysti, on pahasti pielessä näissä asioissa.

Mitä tulee ed. E. Kanervan näkemyksiin, en arvostele niitä millään tavalla, vaikka ne ovat ehkä jossain määrin omieni vastaiset. Totean sen, että onnistunut kasvatusta totta kai on tärkeää, siitähän tässäkin talossa on puhuttu pian kolme-toista vuotta, mitä minä olen kuunnellut. Se kasvatusta ei ole vain onnistunut. Ongelma on se, että kasvatusta ja kotien ja koulujen välinen yhteistyö ja kotien, koulujen ja sosiaaliviraston välinen yhteistyö totta kai on tärkeää, mutta se ei tule koskaan sillä tavalla onnistumaan, että siitä olisi apua näihin asioihin. Toisin sanoen ei ole mitään muuta mahdollisuutta kuin kova kova vastaan rikollisten kanssa. Ei sekään ole hyväksi. Kyllä minä sen tiedän. Siinä roiskuu, kun rapataan, ja tulee monia haittavaikutuksia. Tämä ed. E. Kanervan näkemys onnistuneesta kasvatuksesta on hieno ajatus, mutta se ei tule koskaan toteutumaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

6) Hallituksen esitys rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten uudistamiseksi

Hallituksen esitys HE 27/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

7) Hallituksen esitys laiksi arvonlisäverolain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 28/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

8) Hallituksen esitys laiksi kuntien yleisestä kalteusluokituksesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 29/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti hallintovaliokuntaan.

9) Hallituksen esitys laiksi eläinlääkärinammatin harjoittamisesta

Hallituksen esitys HE 30/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

10) Laki työllisyyslain 18 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 56/1999 vp (Kimmo Kiljunen /sd ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti työasiainvaliokuntaan.

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna torstaina kello 18, kyselytunti huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 16.51.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

